

Technická universita v Liberci

Hospodářská fakulta

Diplomová práce

DP - PE - KYU - 039

Bc. Monika Košková

Vedoucí práce: Prof. Ing. Aneta Landrová, CSc.

Konzultant: Ing. Jiří Šimák

1997

Bc. Monika Košková

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Obor

Podniková ekonomika

Úvěrová politika

DP - PE - KFU - 009

Bc. Monika Košková

Vedoucí práce:	Prof. Ing. Anděla Landorová, CSc.	KFU
Konzultant:	Ing. Radim Šlapák	IPB

Počet stran: 72

Počet příloh: 3

30. 5. 1997

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra financí a účetnictví

Školní rok 1996/97

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro Moniku K o š k o v o u

obor č. 6268 - 7 Podniková ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 172/1990 Sb o vysokých školách a nava-
zujících předpisů určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu: Úvěrová politika

Zásady pro vypracování:

1. Všeobecné obchodní úvěrové podmínky.
2. Úvěrová rizika - ochrana banky proti rizikům.
3. Řízení úvěrového rizika.
4. Hodnocení důsledků úvěrového rizika pro hospodářské
výsledky banky a její postavení v bankovním systému.
5. Nápravná opatření ČNB týkajících se špatných úvěrů a
jejich význam pro IPB.

Anotace

V mé diplomové práci se zabývám řízením úvěrového rizika a hodnocením důsledků úvěrového rizika pro hospodářské výsledky banky i celého bankovního sektoru.

První část se týká úpravy úvěrových vztahů mezi dlužníkem a bankou. V této části vycházím z úvěrových podmínek pro úvěry podnikatelům platných v Investiční a Poštovní bance, a.s..

Následující část spočívá v charakteristice bankovních rizik v rámci aktivních bankovních operací. Velkou pozornost věnuji řízení úvěrového rizika, neboť vyčerpávající ohodnocení bonity klienta považuji za podstatnou a velmi náročnou oblast úvěrové transakce.

V závěru mé práce se zabývám makroekonomickými důsledky neadekvátního přístupu bank k úvěrovému riziku a významem nápravných opatření České národní banky, které se vztahují ke klasifikovaným úvěrům.

Obsah:

ÚVOD	9
1. VŠEOBECNÉ ÚVĚROVÉ PODMÍNKY INVESTIČNÍ A POŠTOVNÍ BANKY	11
1.1. Předpoklady k uzavření smlouvy	12
1.2. Předpoklady pro čerpání	13
1.3. Povinnosti dlužníka	13
1.4. Závazky dlužníka vůči IPB	15
1.4.1. Finanční závazky	15
1.4.2. Ostatní závazky	16
1.5. Kontrola plnění podmínek	17
1.6. Důsledky neplnění závazků	18
1.7. Ostatní podmínky	18
1.8. Poskytované úvěry	19
1.8.1. Krátkodobé úvěry	20
1.8.2. Střednědobé a dlouhodobé úvěry	22
2. ÚVĚROVÉ RIZIKO A OCHRANA BANKY PROTI NĚMU	24
2.1. Rizika v bankovním prostředí	24
2.2. Transakční riziko	27
2.3. Úvěrové riziko	28
2.4. Složky úvěrového rizika	30
2.4.1. Riziko nesplnění závazku druhou stranou	30
2.4.2. Inherentní riziko produktu	32
2.5. Cenové riziko	33
2.6. Ochrana banky proti rizikům	34
2.6.1. Struktura úvěrového úseku	35
2.6.2. Úkoly úvěrového úseku	37
2.6.3. Úvěrový výbor	38
3. ŘÍZENÍ ÚVĚROVÉHO RIZIKA	38
3.1. Typy úvěrových limitů	38

3.2. Analýza úvěrových návrhů	41
3.2.1. Obchodní riziko	43
3.2.2. Finanční riziko	43
3.2.3. Identifikace budoucí nesolventnosti ..	49
3.2.4. Zajištění úvěru	50
3.2.5. Základní faktory analýzy	51
4. HODNOCENÍ DŮSLEDKŮ ÚVĚROVÉHO RIZIKA	
PRO HOSPODÁŘSKÉ VÝSLEDKY BANKY	51
4.1. Úroková míra	52
4.2. Neadekvátní přístup k riziku	53
4.2.1. Staré špatné úvěry	53
4.2.2. Nové špatné úvěry	54
4.2.3. Opatření zamezující vznik klasifikovaných úvěrů	55
4.3. Důsledky úvěrového rizika	56
4.3.1. Ohrožení likvidity	56
4.3.2. Postoj ČNB ke stabilitě a bezpečnosti bankovního sektoru	57
4.4. Makroekonomické důsledky klasifikovaných úvěrů	58
4.5. Situace v České republice	59
5. NÁPRAVNÁ OPATŘENÍ ČNB	59
5.1. Bankovní dohled	59
5.1.1. Historie bankovního dohledu	59
5.1.2. Pojetí bankovního dohledu	60
5.1.3. Modely bankovního dohledu	61
5.2. Základní úkoly bankovního dohledu	61
5.3. Nápravná opatření ČNB	62
5.4. Kontrola opatření prováděná ČNB	64
5.5. Zhodnocení významu nápravných opatření	65
ZÁVĚR	66
SEZNAM LITERATURY	71
SEZNAM PŘÍLOH	72

Seznam zkratek a symbolů:

a.s.	...	akciová společnost
BCBS	...	Basilejský výbor pro bankovní dohled
ČEZ	...	České energetické závody
ČNB	...	Česká národní banka
ČR	...	Česká republika
ECB	...	Evropská centrální banka
EU	...	Evropská unie
HDP	...	hrubý domácí produkt
IPB	...	Investiční a Poštovní banka
LIBOR	...	London InterBank Offered Rate
např.	...	například
OECD	...	Organization for Economic Cooperation and Development
p.a.	...	per annum
PGRLF	...	Podpůrný garanční a lesnický fond
PRIBOR	...	Prague InterBank Offered Rate
RVHP	...	Rada vzájemné hospodářské pomoci
Sb.	...	sbírky
SBČS	...	Státní banka Československá
tzn.	...	to znamená

Úvod

V tržní ekonomice je jednou z forem finančního trhu trh bankovního úvěru. Podstatou bankovního úvěru je soustřeďování volných peněžních zdrojů ekonomiky a jejich návratné přerozdělování jiným ekonomickým subjektům prostřednictvím bankovního systému. Cenu poskytnutého úvěru vyjadřuje úrok. V tržním hospodářství je úrok cenou peněz (kapitálu), která se utváří na trhu a vyjadřuje vztah k poptávce a nabídce peněz.

Úroková míra představuje zároveň ekonomický nástroj, jehož výše zásadně ovlivňuje rozhodování všech typů ekonomických subjektů a poptávku po úvěrech. Pro ekonomiku je velmi významný tok ve směru od obyvatelstva k podnikové sféře. Úspory obyvatelstva tvoří důležitý zdroj financí pro investiční rozvoj celého národního hospodářství.

Jedním z nejvýznamnějších obchodních zprostředkovatelů v tržní ekonomice jsou obchodní banky. Obchodní banky mají, ve srovnání s firmami jiných odvětví ekonomiky, řadu specifických rysů. Prostřednictvím úvěrové politiky bank dochází k usměrňování hospodářského rozvoje státu.

Významné postavení obchodních bank v bankovním systému vyžaduje přísná pravidla regulace. Bankovní regulace představuje koncipování a prosazování pravidel činnosti bankovních institucí v zemi a bankovní dohled se zabývá dodržováním těchto pravidel. Makroekonomickým důvodem regulace činnosti bank je vytvoření prostoru pro provádění měnové politiky. Z mikroekonomického hlediska podporuje bezpečnost, důvěryhodnost a efektivnost bankovního systému. Důraz je kladen především na ochranu klientů před nadměrnou

rizikovostí či podvody bankovního managementu.

Hlavním cílem bankovního managementu je umění sladit bankovní cíle - solventnost, likviditu a rentabilitu. Z dlouhodobého hlediska vytváří banka snahu maximalizovat a stabilizovat zisk a zároveň minimalizovat podstupovaná rizika.

Mezi nejvýnosnější bankovní operace patří aktivní úvěrová činnost. Úvěrové prostředky banka poskytuje tržním subjektům použitím vlastního a svěřeného kapitálu za předem dohodnutých podmínek. Eventuální ztráty z podstupovaného úvěrového rizika značně ovlivňují hospodářský výsledek banky i její existenci.

Důkladné posouzení bonity žadatele o úvěr představuje základní faktor řízení úvěrového rizika. Splácení úvěrové pohledávky však není nikdy plně zajištěno. Hospodářská a platební situace dlužníka se může podstatně změnit během krátké doby. Případnému nesplacení nebo nedodržení dohodnutých úvěrových podmínek klientem banky částečně předchází limitováním úvěrů, kontrolou v průběhu úvěrového vztahu a úvěrovým zajištěním.

1. Všeobecné úvěrové podmínky

K provádění hospodářské činnosti potřebuje moderní obchodní společnost velmi početnou řadu reálných aktiv. Část tvoří hmotná aktiva (např. strojní zařízení, budovy a kanceláře) a část nehmotná aktiva (např. technické expertizy, licence a patenty). Použije-li obchodní společnost k nákupu aktiv současných příjmů z činnosti a akumulovaných úspor, jedná se o plné samofinancování. Tento jev je v dnešních podmínkách velmi neobvyklý.

V převážné většině případů firma přistupuje k externímu způsobu financování a potřebné finanční zdroje získává prodejem finančních aktiv - v podobě cenných papírů formou všeobecné nabídky nebo klasickým, u nás prozatím nejznámějším, způsobem - půjčkou od banky či jiné finanční instituce.

Finanční manager podniku stojí před rozhodnutím, kolik a do jakých aktiv by měla firma investovat, a naproti tomu, jakým způsobem opatřit hotovost, kterou investice vyžaduje. V rámci finančního rozhodování se nevyhne střetu s časem a nejistotou, neboť se často jedná o investice vystavující firmu a její akcionáře značnému riziku. Investice financovaná dluhem zatíží firmu na mnoho let. Finanční manager usiluje o nalezení optimálního rozhodnutí týkající se výnosnosti investiční příležitosti s přihlédnutím k únosnosti dluhového břemena.

Nejen firma, ale i kterákoliv instituce (např. domácnost, vláda apod.) se v určitém období nachází v roli vypůjčovatele, zatímco v dalším období je půjčovatelem. Operování na obou stranách finančního trhu je typické pro

finanční zprostředkovatele - např. banky. Peněžní prostředky od klientů získávají vydáváním atraktivních finančních nároků a současně v roli věřitele půjčky poskytují.

K zajištění tržních vztahů musí ve světě obchodu platit jasná pravidla pro zúčastněné strany. Úvěrovou činnost banky usměrňují především platná pravidla daná představenstvem. V Investiční a Poštovní bance slouží k poskytování úvěrů **PODMÍNKY IPB, a.s. pro úvěry podnikatelům** (dále jen úvěrové podmínky), které jednoznačně upravují úvěrové vztahy mezi bankou a dlužníkem banky. Tyto podmínky tvoří nedílnou část úvěrové smlouvy. Uzavřená smlouva obsahuje údaje o druhu, účelu a výši úvěru, termínech a formě čerpání, termínech a výši splátek, úrokové sazbě, způsobu zajištění a jiné doplňující údaje. [13]

1.1. Předpoklady k uzavření smlouvy

Úvěrový vztah mezi klientem a Investiční a Poštovní bankou vzniká podpisem smlouvy o úvěru. Základním předpokladem k uzavření smlouvy je podaná žádost o poskytnutí úvěru včetně požadovaných příloh (viz. příloha č.1).

Úvěrové podmínky IPB stanovují povinnost dlužníka prokázat a předložit následující písemné doklady:

- a) oprávnění k podnikání,
 /výpis z obchodního rejstříku u příslušného soudu,
 živnostenský list nebo koncesní listinu apod./
- b) podnikatelský záměr (popř. hospodářské výsledky)
 zajišťující bance návratnost, tzn. předpoklad schopnosti
 úhrady úroků a splácení úvěru v dohodnutých termínech i

plnění ostatních závazků vyplývajících z úvěrové smlouvy, /oblast podnikání, kvalifikovanost zaměstnanců, vhodná lokalizace, zajištění dodavatelů, cenové relace vstupů, výstupní ceny, poptávka a především alespoň částečné vlastní finanční možnosti na investice/

(Příloha č.2 - osnova podnikatelského záměru)

- c) prohlášení o vlastnictví hmotného a nehmotného obchodního majetku, /stav majetku - tržní zhodnotitelnost, bez právních nároků a věcných práv třetích osob/

1.2. Předpoklady pro čerpání úvěru

Dlužník může čerpat peněžní prostředky z úvěru, jestliže:

- a) má s IPB uzavřenou úvěrovou smlouvu,
- b) má na základě uzavřené smlouvy o běžném účtu otevřen svůj běžný účet u pobočky (oblastní pobočky) IPB, a předložil bance přehled o běžných účtech (příloha č.3)
- c) v případě požadavku IPB předložil nebo poskytl, pro IPB přijatelnou formou, dokumentaci o zajištění svých závazků z úvěru ve prospěch IPB ve smyslu podmínek a lhůt obsažených ve smlouvě o úvěru,
- d) dodržuje podnikatelský záměr, který IPB přijala jako podklad pro ověření reálnosti splácení úvěru a závazků s ním spojených.

1.3. Povinnosti dlužníka vyplývající ze smlouvy o úvěru

- dlužník je povinen používat peněžní prostředky z úvěru na dohodnutý účel a v časovém a objemovém členění v souladu

- se smlouvou o úvěru,
- dlužník se zavazuje zabezpečit na svém běžném účtě u IPB, ze kterého bude úvěr splácen, dostatek disponibilních prostředků k úhradě úroků, poplatků a splátek úvěru v dohodnuté výši a nejpozději do konce pracovního dne, předcházejícího dni splatnosti. Dlužník souhlasí s tím, aby IPB na vrub jeho běžného účtu inkasovala v dohodnutých dnech splatnosti bez jeho příkazu splatné úroky, poplatky a splátky úvěru včetně naběhlých úroků z prodlení. Úplné nebo částečné uhrazování dlužníkových závazků nesplacených ve lhůtě (včetně úroků z prodlení) je IPB oprávněna provádět z běžného účtu dlužníka, kdykoliv i mimo dohodnuté termíny splatnosti úvěru nebo úroků přednostně před ostatními platbami dlužníka,
 - ve smlouvě o úvěru dlužník dohodne s IPB
 - a) částky a termíny čerpání úvěru v počátečních kalendářních obdobích po podpisu smlouvy o úvěru, dále úhrnné částky, které budou čerpány v jednotlivých dalších letech, a konečný termín pro čerpání peněžních prostředků z úvěru,
 - b) výši a periodicitu, popř. termíny splátek úvěru, včetně konečného termínu splácení celého zůstatku úvěru,
 - dlužník může požádat o změnu v obdobích nebo objemech pro čerpání, popř. splátky úvěru sjednaných ve smlouvě o úvěru a uzavřít k tomu s IPB dodatek ke smlouvě o úvěru nejpozději 1 kalendářní měsíc před počátkem příslušného období daného smlouvou o úvěru,
 - každé období a objem pro čerpání nebo splácení úvěru sjednané ve smlouvě o úvěru nebo v dodatcích k ní, může dlužník rozdělit do dílčích období, termínů a částek nejpozději:
 - 1. 1 měsíc před koncem kalendářního roku na jednotlivá čtvrtletí následujícího roku,

2. 1 měsíc před koncem kalendářního čtvrtletí na jednotlivé měsíce následujícího čtvrtletí,
3. do 20. dne předchozího kalendářního měsíce na jednotlivé dny následujícího měsíce,
- nesjedná-li smluvní strany ve smlouvě o úvěru výše uvedené termíny nebo konkrétní datum pro čerpání či splátku úvěru, platí, že dohodnutým termínem pro čerpání je první a pro splátku poslední pracovní den kalendářního měsíce, čtvrtletí nebo roku, na který bylo provedeno upřesnění data nebo který je uveden ve smlouvě,
 - nečerpá-li dlužník úvěr podle dohody, tzn. později či méně proti termínům a objemům uvedeným ve smlouvě, dodatcích nebo ustanoveních úvěrových podmínek, má IPB právo vyúčtovat dlužníkovi poplatek za nečerpání úvěru ve výši sjednané ve smlouvě o úvěru a po počet dní, po které nebyl úvěr podle dohody čerpán. Tento poplatek zahrnuje i náklady IPB na nevyužité úvěrové zdroje a ušlý zisk,
 - každou splátku úvěru mimo splátkový plán a bez předchozí dohody je IPB oprávněna považovat za mimořádnou splátku a uhrazovat ji plánované splátky úvěru v obráceném pořadí jejich splatnosti a své pohledávky z úvěru po lhůtě splatnosti. V případě mimořádné splátky je IPB oprávněna si účtovat poplatek ve výši sjednané ve smlouvě o úvěru za dobu 30 dní.

1.4. Závazky dlužníka vůči IPB

1.4.1. Finanční závazky

Dlužník se zavazuje:

- zaplatit úrok v dohodnuté výši za dobu od prvního čerpání úvěru do jeho splacení,
- zaplatit poplatek za rezervaci zdrojů v závislosti na výši

stanoveného úvěrového rámce, byl-li smluvně sjednán,
- zahájit splácení úvěru a dodržet lhůtu splatnosti
v souladu s ustanoveními sjednaných ve smlouvě o úvěru
a jejích dodatcích nebo vyplývajících z úvěrových podmínek
IPB.

Dlužník je povinen uhradit IPB poplatky spojené
s poskytovaným úvěrem ve smluvně dohodnuté výši podle
"Ceníku peněžních a jiných služeb poskytovaných IPB".

1.4.2. Ostatní závazky

Dlužník se zavazuje po dobu platnosti smlouvy o úvěru:

- a) bez přerušení vyvíjet svoji činnost v souladu s povoleným
předmětem podnikání,
- b) informovat IPB o všech připravovaných nebo zamýšlených
zásadních změnách ve svém podnikání a právní formě, dále
se zavazuje podat stejné informace o svých případných
ručitelích za poskytnutý úvěr,
- c) bez předchozího písemného schválení IPB:
 - neměnit předmět podnikání ani neprovést existenční
změny, mající za následek zrušení společnosti, zejména
sloučení, splynutí, rozdělení apod.
 - nepřevádět nebo jinak nedisponovat svým obchodním
majetkem v rozsahu překračujícím běžný obchodní provoz
a hospodaření,
 - neposkytnout peněžní půjčku, ručení za závazky ani jiné
zajištění závazků kteréhokoliv jiného subjektu svým
obchodním majetkem, nepřebrat závazky třetích osob nebo
nevložit své finanční prostředky do jiných subjektů,
 - nedovolit změnu ve svých stávajících vlastnických
podílech na jiných společnostech přesahujících 50%, ani
změnu ve svých hlasovacích právech v těchto

společnostech,

- d) řádně plnit veškeré finanční závazky vyplývající z daňových předpisů a zároveň neprodleně informovat IPB v případě, že proti němu bude vedeno exekuční řízení nebo nastanou na jeho straně okolnosti, jež by mohly mít za následek vznik dodatečné daňové povinnosti,
- e) neprodleně informovat IPB:

- o zničení (poškození, odcizení) úvěrovaného majetku, nebo o změnách (i připravovaných), které by měly za následek přechod vlastnického práva či práva hospodaření na jiný subjekt. Dojde-li k tomuto bez souhlasu IPB, může IPB požadovat splacení celého zůstatku úvěru s úroky ihned, popř. nejpozději ke dni převodu,
- o změnách ve výši a kvalitě zajištění úvěru,
- o svých záměrech získat úvěr, peněžní půjčku nebo záruku od jiného věřitele,
- o veškerých změnách svých statutárních orgánů či členů statutárních orgánů, kteří jsou oprávněni jednat jeho jménem,
- o všech dalších změnách a o okolnostech, na základě kterých lze předpokládat následnou změnu podmínek smlouvy o úvěru.

1.5. Kontrola plnění podmínek smlouvy o úvěru

IPB je oprávněna hodnotit dodržování podmínek smlouvy o úvěru na základě svých podkladů, výkazů a podkladů dlužníka, namátkovou prověrkou na místě, popř. v dohodnutých termínech. Dlužník předloží IPB veškeré podklady vyžádané při uzavírání smlouvy o úvěru i dodatečné, v průběhu trvání úvěru a umožní jí ověřit si skutečnosti uvedené v podkladech

prověrkou na místě.

1.6. Důsledky neplnění závazků dlužníka

V případě nepříznivého vývoje hospodaření dlužníka, z něhož nepochybně vyplývá, že splácení úvěru podle smlouvy není plně zajištěno nebo je podstatným způsobem ohroženo, je banka oprávněna:

- omezit nebo zastavit další čerpání úvěru,
- odstoupit od smlouvy o úvěru,
- požadovat okamžité splacení celého zůstatku úvěru,
- požadovat i dodatečné další zajištění úvěru, nastanou-li v průběhu jeho trvání skutečnosti ohrožující včasné splácení, s tím, že dlužník je povinen toto zajištění poskytnout,
- domáhat se svých práv a oprávněných zájmů ze smlouvy o úvěru prostřednictvím třetích osob.

Dojde-li k porušení podmínek daných smlouvou o úvěru ze strany dlužníka, postupuje IPB individuálně. Ve všech případech, kdy IPB využije svého práva odstoupit od smlouvy, je oprávněna na dlužníkovi požadovat splacení celého zůstatku úvěru, naběhlé úroky z úvěru a úroky sankční a ostatní poplatky banky. Nadále zůstávají v platnosti smlouvy zajišťující pohledávku IPB danou předmětnou smlouvou o úvěru.

1.7. Ostatní podmínky

Úrok dohodnutý ve smlouvě o úvěru je IPB oprávněna dlužníkovi účtovat jako součet denních úroků za dohodnuté kalendářní období. Denní úrok je dán procentem úrokové sazby

z denního zůstatku úvěrového účtu, přičemž úroková sazba může být ve smlouvě o úvěru sjednána jako pohyblivá, skládající se z aktuálně platné bazické sazby IPB k danému dni a z dohodnuté procentní úrokové odchylky, nebo jako pevná procentní sazba. V případě změny bazické sazby má IPB právo úročit denní zůstatky úvěrového účtu podle změněné bazické sazby až ode dne platnosti této změny.

Bazická sazba IPB je úroková sazba stanovovaná ústředím IPB nepravidelně, s přihlédnutím k vývoji diskontní sazby ČNB, vývoji úrokových sazeb na trhu mezibankovních depozit a k ceně vlastních zdrojů. Bazická sazba IPB je vyhlášovaná ve veřejných sdělovacích prostředcích. K 15. 5. 1997 činí bazická sazba 12,3%.

1.8. Poskytované úvěry

Úvěr je možné definovat jako zapůjčení finančních prostředků za příslib budoucího splacení. Neexistuje však žádná záruka toho, že k předpokládaným příjmům v budoucnosti skutečně dojde. Investující firma či jednotlivec očekává návrat zapůjčené částky s nárokem na finanční odměnu za odloženou spotřebu a podstoupené riziko.

Úvěrová činnost banky z hlediska rozvahy spadá mezi aktivní bankovní operace. V podnikatelské sféře souvisí potřeba úvěrování s běžným hospodařením firmy v návaznosti na průběh výroby a koloběh kapitálu. Úvěr kryje krátkodobý či dlouhodobější nedostatek finančních prostředků.

Základní klasifikace bankovních úvěrů se provádí dle doby splatnosti:

a) krátkodobé úvěry s lhůtou splatnosti nejvýše do 1 roku

- b) střednědobé úvěry splatné maximálně do 4 let
- c) dlouhodobé úvěry se splatností okolo 10 let, nejčastěji 8 let

Uvedené lhůty splatnosti se počítají od počátku čerpání příslušného úvěru.

1.8.1. Krátkodobé úvěry

Krátkodobé úvěry slouží ke krytí oběžných aktiv. Především se jedná o financování zásob nutných k podnikání, krytí krátkodobých tuzemských i zahraničních pohledávek a sezónních nákladů vyplývajících z výkyvů ve výrobě. V rámci krátkodobých úvěrů s lhůtou splatnosti jeden rok poskytuje IPB velmi krátké úvěry splatných do 3 měsíců od počátku čerpání.

Úvěry splatné nejvýše do jednoho roku jsou:

a) Standardní krátkodobý úvěr

- tento typ se vyznačuje přesně stanoveným splátkovým plánem, který je dohodnut při podpisu smlouvy. Klient úvěr jednorázově vyčerpá a následně dle splátkového kalendáře hradí úroky plynoucí z poskytnutých prostředků a splácí úvěr.

b) Kontokorentní a revolvingový úvěr

- u kontokorentního a revolvingového úvěru není pevně stanoven splátkový plán, neboť jeho čerpání a následné splácení je plně na uvážení klienta. Maximální výše debetního zůstatku je dána dohodnutým úvěrovým rámcem. Banka povoluje i určité krátkodobé překročení úvěrového rámce, za které od dlužníka požaduje dodatečné (sankční) úroky. Tento druh krátkodobého úvěru je poskytován bonitním klientům,

příčemž úroková sazba je stanovována individuálně.

Kontokorentní a revolvingové úvěry jsou výhodné pro věřitele i dlužníka. Pro banku, v pozici věřitele, přináší vyšší výnosové úroky, v porovnání se standardními krátkodobými úvěry, a zároveň možnost podrobně sledovat a poznat finanční situaci dlužníka. Pružnost čerpání a splácení poskytnutého úvěru představuje značnou výhodu pro klienta.

Mezi kontokorentním a revolvingovým úvěrem je pouze technický rozdíl, který spočívá ve formě propojení s běžným účtem klienta. Kontokorentní úvěr je spojen s běžným účtem, přičemž zůstatek účtu může přecházet do debetu. Příkazy k zúčtování podává klient na svůj běžný účet.

Revolvingový účet není s běžným účtem propojen, existují zde nejen dvě čísla účtů, ale rovněž dva rozdílné zůstatky na těchto účtech, k nimž má klient přístup a je oprávněn s nimi disponovat. Rozdíl představují finanční operace v hotovosti, které banka provede pouze na běžném účtě. Potřebuje-li klient hotovost, ale současně potřebný obnos na běžném účtě nemá, je banka po vzájemné dohodě ochotna finanční prostředky z revolvingového účtu na účet běžný převést.

Revolvingový a kontokorentní úvěr poskytuje IPB na dobu jednoho roku. Má-li klient zájem po uplynutí této doby úvěr prodloužit, předloží bance žádost o prolongaci nejpozději 1 měsíc před splatností. Obnovu úvěru nelze nárokovat jako závazek ze smlouvy. Na základě prolongace má úvěrový vztah střednědobý až dlouhodobý charakter. V současné době se v IPB nevyskytují větší problémy a při obnově vychází banka

dobrým klientům plně vstříc.

V běžné praxi IPB kontokorentní úvěry nabízí, ale neposkytuje. Dochází k upřednostňování revolvingového úvěru, který je pro banku administrativně méně náročný, tzn. i méně nákladný a výhodnější pro nižší zatížení počítačové sítě.

Výše úrokové sazby se u krátkodobých úvěrů stanovuje jako pevná sazba a je uvedena v úvěrové smlouvě (např. 15% p.a.). K načítání úroků dochází denně. U kontokorentního a revolvingového úvěru se cena úvěru skládá ze dvou složek:

1. poplatek za rezervaci zdrojů vycházející z celkové výše poskytnutého úvěru, který si banka účtuje čtvrtletně,
2. úroková sazba ze skutečně čerpaných prostředků představuje poplatek vyjádřený na bázi ročního procenta v závislosti na čerpání.

Mezi stanovenou úrokovou sazbou a výší poplatku za rezervaci je nepřímá úměrnost. Po uplynutí roku banka zhodnotí výši čerpání úvěru a popřípadě upraví poplatek.

Např. dlouhodobě výrazně nevyčerpané úvěrové zdroje, které banka drží v likvidní formě do výše stanoveného úvěrového rámce, představují pro banku nevyužitý kapitál. Nižší příjmy z úroků, které vyplývají z aktuálního stavu čerpaných prostředků jsou kompenzovány vyšším poplatkem za rezervaci zdrojů.

1.8.2. Střednědobý a dlouhodobý úvěr

Střednědobé a dlouhodobé úvěry slouží k financování

stálých aktiv. Jedná se například o investice na pořízení budov a kanceláří, strojů a strojních zařízení apod. IPB poskytuje střednědobé úvěry se splatností do 4 let a dlouhodobé maximálně na 10 let. Úvěry s dobou splatnosti na 10 let jsou sjednávány velmi zřídka. Ve většině případů se splatnost u dlouhodobých úvěrů pohybuje kolem 8 let.

Splácení se řídí dle splátkových plánů, které mohou být rovnoměrné nebo nerovnoměrné. Rovnoměrné splácení spočívá v pevně stanovených částkách a pevných termínech na rozdíl od nerovnoměrného splácení, které je sjednáváno především u klientů se sezonním charakterem výroby. V tomto případě banka přizpůsobuje rozvrh a výši splátek očekávaným hotovostním tokům dlužnické firmy. Jedná-li se o dlouhodobé náročné investování, může být první splátka jistiny odsunuta například až do roku dokončení investice.

Pohyblivá úroková sazba, vyjadřující cenu střednědobých a dlouhodobých úvěrů, umožňuje bance ochranu proti neočekávané inflaci a jiným nepříznivým vlivům. Pohyblivá úroková sazba se skládá ze dvou složek:

1. aktuálně platná bazická sazba IPB stanovovaná ústředím IPB nepravidelně v závislosti na vývoji diskontní sazby ČNB a úrokových sazeb na trhu mezibankovních depozit,
2. procentní úroková odchylka odvozená od zhodnocení bonity klienta, tzn. zhodnocení rizikovosti obchodu /obor podnikání, postavení na trhu, finanční situace, zajištění úvěru atd./.

Úroková odchylka se v rámci liberecké oblastní pobočky pohybuje v rozmezí 0,0% - - 5,0%. Ve výjimečných případech dochází ke stanovení záporné odchylky. K tomuto kroku banka

přistupuje například při úvěrování komunální sféry. Velmi nízká, prakticky nulová, rizikovost tohoto odvětví a vysoká konkurence výhodných nabídek zapříčinila v konečném efektu nezvykle nízkou cenu úvěru.

Splátky jistiny stanovila banka na každý 15. den v měsíci a úroků na poslední kalendářní den v měsíci. O změnu splácení může dlužník požádat nejpozději jeden kalendářní měsíc před počátkem příslušného období. Důvodem tohoto opatření je zajištění likvidity banky.

2. Úvěrové riziko a ochrana banky proti němu

Z dlouhodobého hlediska mají banky snahu maximalizovat a stabilizovat zisk. Při každé obchodní transakci, při níž se banka vystavuje potencionálním ztrátám, podstupuje riziko. Můžeme se setkat s celou řadou klasifikací a způsobů měření rizika.

Riziko představuje možnost vzniku události s výsledkem odlišným od předpokládaného cíle, s určitou objektivní (matematickou či statistickou) pravděpodobností. [3]

2.1. Rizika v bankovním prostředí

Jednou z možností klasifikace rizika je klasifikace na systematické riziko a jedinečné riziko.

Jedinečné riziko představuje změnu ve výnosech aktiv

v závislosti na rozhodování managementu banky. Toto riziko ovlivňuje skladba portfolia aktiv a může být výrazně omezeno, resp. minimalizováno, vhodnou diverzifikací portfolia.

Systematické /tržní/ riziko je spojené s celkovým vývojem ekonomiky, tzn. závisí na vnějších faktorech. Tento druh rizika nelze eliminovat diversifikací portfolia.

Velké banky mají obvykle portfolio aktiv i pasiv lépe diversifikované než malé banky, neboť mají přístup k širšímu okruhu věřitelů a větší možnosti získat zdroje. Řada výzkumů navíc ukazuje, že geografická diverzifikace je z hlediska rizika mnohem významnější než odvětvová diversifikace. Tato skutečnost dokládá názor, který je veřejností běžně přijímán, že velké banky jsou díky větší diverzifikaci portfolia méně rizikové. Z výše uvedených faktů však plyne, že velikost portfolia má vliv pouze na jedinečné riziko. Nižší jedinečné riziko podstupované velkými bankami je kompenzováno vyšším systematickým rizikem.

Velké banky jsou ochotny investovat větší část portfolia do rizikovějších úvěrů podnikatelského sektoru a více se angažovat v obchodech s deriváty, než malé banky. Některé aktivity charakteristické pro velké banky jsou extrémně rizikové.

Bankovní prostředí je determinováno regulačními opatřeními ČNB, která se vztahují na pravidla obezřetného podnikání bank. Opatření ČNB se týká zejména pravidel likvidity bank, zásad klasifikace pohledávek z úvěrů a tvorby rezerv a opravných položek k těmto pohledávkám, podmínky a omezení pro některé druhy úvěrů a investic do

majetkových účastí, kapitálové přiměřenosti bank. [8]

Kapitál banky je považován za nejvhodnější zdroj financování aktivních obchodů a ochrany banky před nesolventností. Vlastní kapitál banky představuje rozdíl mezi celkovou hodnotou aktiv a výší závazků, tzn. cizích zdrojů. Neúměrnému snižování podílu kapitálu na celkových aktivech banky zamezuje opatření ČNB o kapitálové přiměřenosti bank.

Kapitálová přiměřenost se stanovuje jako poměr kapitálu k rizikově váženým aktivům. Jednotlivá aktiva jsou vynásobena příslušnou rizikovou vahou podle stupně úvěrového rizika. Novelizované znění uvedeného opatření ČNB (platné od 1. 1. 1996) nařizuje bankám dosáhnout poměru 8% nejpozději do 31. 12. 1996 a tento dosažený poměr nadále udržovat. Z opatření dále vyplývá povinnost banky, podat ČNB čtvrtletně hlášení o poměru kapitálu k rizikově váženým aktivům.

Vstupují-li banky do rizikovějších obchodů, podstupují riziko, které vyplývá ze změny uvedených opatření. Závěrečné hodnocení - velká banka je méně riziková - je přinejmenším sporné.

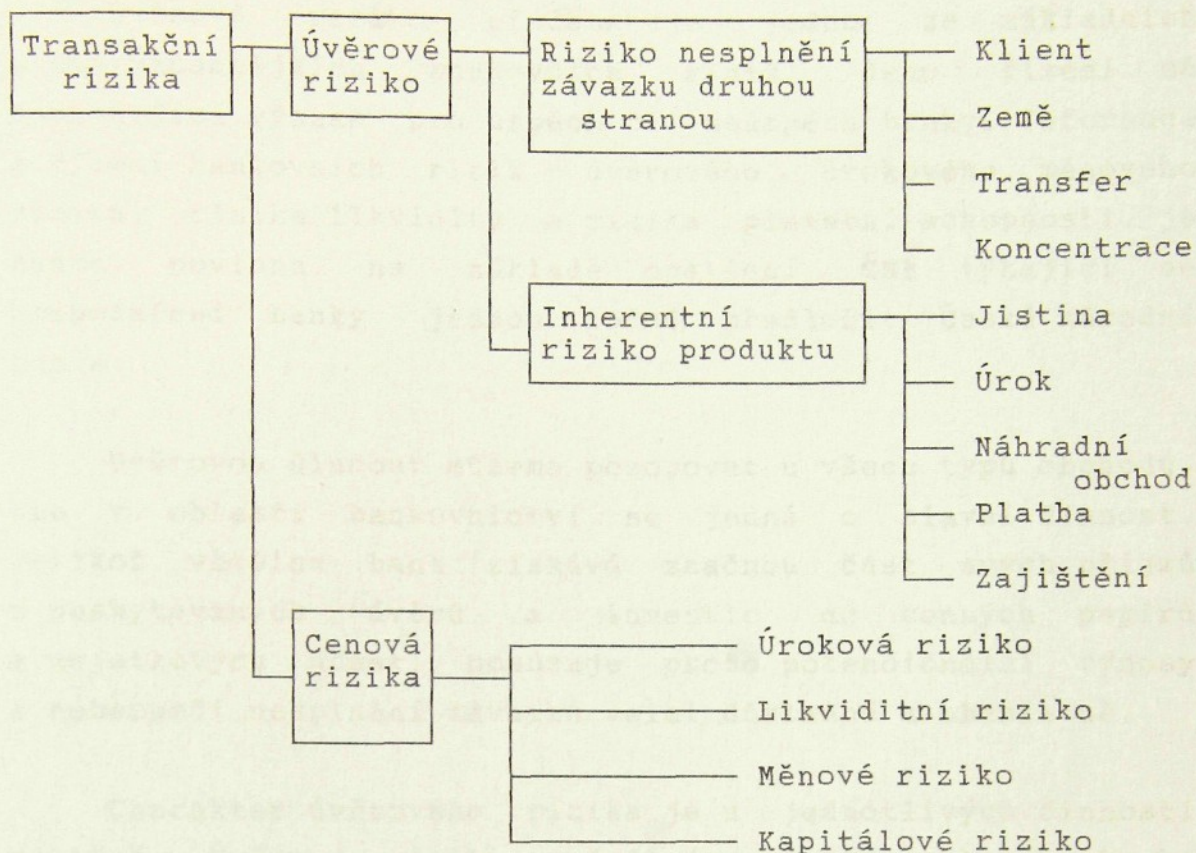
V zahraničí bývají banky do obchodů s vyšším rizikem obvykle zatlačovány vystupňovanou konkurencí. Instituce nechající se vytěsnit do sféry zvýšených rizik, jsou potencionálními úpadci. Rozhodne-li se úspěšná banka pro vstup do rizikové oblasti, má pro daný typ obchodů kvalifikované a zkušené odborníky a s podstupujícím rizikem umí pracovat. Ve většině případů je vstup do zmíněné oblasti snahou vyjít vstříc zájmu klientů. Konzervativní banky

bývají k rizikovějším obchodům zdrženlivější. [1]

2.2. Transakční riziko

Jiný náhled na klasifikaci rizik v bankovním prostředí předkládá firma Price Waterhouse. Celkové riziko podstupované banky člení na transakční riziko, provozní riziko a likviditní riziko.

Transakční riziko tvoří cenové a úvěrové riziko. (viz obr. 1 - *Složky transakčního rizika*). Provozní riziko vyplývá z běžné činnosti banky, u nichž je banka vystavena riziku ztráty v důsledku chyb, nedostatečné kontroly nebo nedbalosti. Likviditní riziko představuje schopnost dostát splatným finančním závazkům a zajistit vlastní likviditu. [9]

Obr. 1 - Složky transakčního rizika

Pramen: Úvod do řízení úvěrového rizika
/upraveno/

2.3. Úvěrové riziko

Zjednodušeně lze úvěrové riziko definovat jako "riziko, že druhá strana ve finanční transakci nebude jednat podle ustanovení a podmínek smlouvy, a tím způsobí držiteli aktiv finanční ztrátu" [9].

Úvěrové riziko představuje jedno ze základních a nejvýznamnějších bankovních rizik. Jeho řízení má rozhodující význam pro úspěch či neúspěch banky. Informace o řízení bankovních rizik - úvěrového, úrokového, měnového rizika, rizika likvidity a rizika platební schopnosti, je banka povinná, na základě opatření ČNB týkající se hospodaření banky, jednou ročně předložit České národní bance.

Úvěrovou činnost můžeme pozorovat u všech typů obchodů, ale v oblasti bankovníctví se jedná o hlavní činnost. Jelikož většina bank získává značnou část svých příjmů z poskytovaných úvěrů a investic do cenných papírů a majetkových účastí, posuzuje proto potencionální výnosy a nebezpečí nesplnění závazku velmi důkladně a obezřetně.

Charakter úvěrového rizika je u jednotlivých činností odlišný. Úvěrové riziko vyjadřuje ztrátu, kterou banka utrpí, nesplní-li klient svůj závazek.

Nesplacení poskytnutého úvěru uvádím jako typický příklad úvěrového rizika. V tomto případě představuje úvěrové riziko celá částka úvěrového obchodu včetně příslušných úroků. Úvěrová angažovanost banky je mnohem širší, jedná se o vystavování úvěrových příslibů a záruk, bankovní akcepty a další obchody uskutečňované na finančním trhu (obchody s devizami, futures, swapy, obligacemi, opcemi, akciemi a drahými kovy). U termínových obchodů v cizích měnách se míra úvěrového rizika omezuje pouze na zlomek jistiny obchodu.

Např. úvěrové riziko při swapu nastane v situaci, že jedna ze stran ve swapovém obchodě nesplní závazek

a devizové kurzy, resp. úrokové sazby se změní tak, že je banka nucena případný rozdíl za stranu, která závazek nesplnila, zaplatit.

2.4. Složky úvěrového rizika

Z hlediska řízení úvěrového rizika bankou rozlišuje firma Price Waterhouse dvě složky úvěrového rizika, které jsou přiblíženy na obr. č.1.

Složky úvěrového rizika jsou:

- riziko nesplnění závazku druhou stranou, které vyplývá z pravděpodobnosti vzniku ztráty dané transakce,
- inherentní riziko produktu, dáno výší ztráty, které vznikne bance v důsledku nesplnění závazku klientem.

2.4.1. Riziko nesplnění závazku druhou stranou

- riziko zákazníka
... zákazník nebude schopen nebo ochoten splnit své závazky vůči bance,
- riziko země
... všechny či většina ekonomických subjektů (včetně vlády) v určité zemi nebudou z nějakého společného důvodu schopny nebo ochotny splnit své mezinárodní závazky,
- riziko transferu
... stát není schopen či ochoten plnit své mezinárodní finanční závazky z důvodu globálního nedostatku devizových prostředků, ačkoliv většina organizací v zemi je v domácí měně solventní,

- riziko z koncentrace

... nedostatečná diverzifikace úvěrového portfolia banky mezi rozličná odvětví, regiony nebo počet zákazníků,

Domnívám se, že riziko transferu lze zahrnout mezi faktory ovlivňující riziko země. Firma nezmiňuje další okolnosti působící na tento druh rizika - politické a měnové vlivy. Podle mého názoru je vhodnější následující klasifikace rizika nesplnění závazku druhou stranou:

- riziko insolventnosti klienta

... spočívá v neschopnosti dlužníka dostát svým platebním závazkům v dohodnutém termínu. Koncepce předpokládané ztráty z neplnění závazku by měla odpovídat premii za riziko,

- riziko země

... představuje nejistotu vznikající při přesunu prostředků přes státní hranice. Jedná se o riziko, že zahraniční partner není schopen nebo ochoten splatit své závazky z makroekonomických důvodů. Tato skutečnost v konečné fázi vyústí v nižší míru návratnosti nebo k celkové ztrátě investovaného kapitálu.

Komponenty rizikovosti země:

1. transferové riziko nastává v situaci, kdy místní zákony a regulační opatření vlády zabraňují společností, v domácí měně solventním, splácet mezinárodní půjčky.

Např. Vláda určité země zakazuje odliv kapitálu, dividend či úrokových plateb vzhledem k vnitřnímu nedostatku cizí měny.

2. politické riziko představuje pravděpodobnost ztráty investovaného kapitálu, jehož návratnosti zabraňují

politické vlivy.

Např. Válka, revoluce, svržení vlády a změna vládních zákonů, nařízení a regulací, znárodnování majetku apod.

3. měnové riziko vyjadřuje případnou ztrátu pro půjčovatele i vypůjčovatele na zahraničních trzích vyplývající ze změny relativních cen cizích měn.

Např. Hodnota majetku, kterým je zaručena mezinárodní půjčka, se v případě devalvace domácí měny sníží, čímž věřitel utrpí ztrátu, bude-li nucen uspokojit svou pohledávku z přijaté záruky.

2.4.2. Inherentní riziko produktu

V rámci rizika vlastního produktu uvádí firma Price Waterhouse následující typy rizik:

- riziko z jistiny a úroků

... banka nebude schopna v době splatnosti získat zpět poskytnutou jistinu a splatné úroky. Tento druh rizika se vyskytuje obvykle u poskytovaných úvěrů.

- riziko náhradního obchodu

... smluvní strana nesplní daný úkon a sazby se mezitím změni natolik, že banka je nucena zaplatit rozdíl proti původně dohodnuté částce obchodu. Jedná se o vybrané produkty finančního trhu, především termínové devizové a opční obchody, swapy, apod. Riziko představuje pouze zlomek jistiny obchodu.

- platební riziko

... partner banky nedostojí svým závazkům nebo je vyrovná až po uplynutí lhůty splatnosti. Platební riziko představuje klientem dosud neuhrazená splatná částka.

Např. úvěry, nákup a prodej zahraniční měny

s dodáním v budoucím termínu, devizové swapy apod.

- riziko zajištění

... banka není schopna obhájit své nároky plynoucí ze zajištěného úvěru, nad jistotou nemá kontrolu nebo dojde-li k poklesu hodnoty jistoty.

2.5. Cenové riziko

Cenové riziko zahrnuje riziko úrokové, likviditní, měnové a kapitálové. [11]

Úrokové riziko plyne ze změn tržních úrokových sazeb a jejich dopadu na zisk banky. Úroková sazba představuje v běžném pojetí specificky stanovenou cenu úvěru, kterou vypůjčovateli zaplatí za zapůjčený kapitál na předem smluvené období, obvykle vyjádřenou v procentech za rok. Na rozdíl od jiných cen v ekonomice je skutečným poměrem nákladů na vypůjčené peněžní prostředky a objemu vypůjčených peněz.

Likviditní riziko spočívá ve schopnosti banky dostat v každém okamžiku svým splatným závazkům. Banka řídí likviditu na straně aktiv tvorbou takového portfolia, které zajistí dostatek likvidních prostředků, resp. umožní okamžitou přeměnu na hotové peníze. Na straně pasiv banka usiluje o zajištění instrumentů k získání vysoce likvidních prostředků. Jedná se například o dohodnuté úvěrové linky s ostatními bankami.

Měnové riziko vyjadřuje možnou ztrátu pro vypůjčovatele nebo půjčovatele, pro držitele aktiv na zahraničních trzích, vzhledem k nepříznivým změnám měnových kurzů. Výše rizika závisí na struktuře aktiv a pasiv z měnového hlediska. Rostoucí podíl aktiv refinancovaných pasivy v jiné měně

zvyšuje měnové riziko a naopak.

Kapitálové riziko představuje pro banku riziko nesolventnosti, které vyplývá ze skutečnosti, že výše závazků v tržním vyjádření je vyšší než tržní hodnota celkových aktiv. Riziko insolventnosti eliminuje optimální výše vlastního kapitálu banky.

2.6. Ochrana banky proti rizikům

K procesu formování úvěrové politiky dochází poté, co představenstvo banky stanoví globální strategii, včetně postupů řízení úvěrového rizika. Úvěrová politika znázorňuje operační prostor, nebo-li organizační uspořádání úvěrového úseku.

Pracovníci úvěrového úseku jsou povinni při řízení úvěrového portfolia vycházet z konkrétní metodiky vyplývající z úvěrové politiky banky. Centrála IPB vydává pro své pobočky a expozitury jednou ročně nově přepracovanou příručku úvěrových postupů. Příručka upravuje zejména pravomoci pobočky týkající se hodnocení úvěrových návrhů, jejich schvalování, stanovení úvěrových podmínek, sledování a vymáhání úvěrů.

2.6.1. Struktura úvěrového úseku

Organizace úvěrového úseku i řízení úvěrového rizika může být centralizovaná nebo decentralizovaná. [9] Domnívám se, že následující faktory mohou mít vliv na organizační strukturu úvěrového úseku:

- nabízené produkty a služby

- velikost banky a geografická oblast působení
- charakter úvěrového portfolia
- informační systémy pro řízení
- podřízenost úvěrového úseku vedení banky.
- schopnosti pracovníků úvěrového úseku

a) centralizovaná struktura vykazuje následující základní formy:

- úplná centralizace

... úkoly úvěrového úseku plní ústředí banky. Pobočky se omezují pouze na první kontakt s klientem a zhromážděné údaje postupují ke zhodnocení ústředí. Úplná centralizace se vyskytuje u menších bank s nízkými objemy obchodů.

- regionální centralizace

... řízení úvěrů je organizováno regionálně.

b) decentralizovaná struktura se využívá ve velkých a teritoriálně rozvětvených bankách. Úkoly úvěrové činnosti jsou delegovány na jednotlivé obchodní jednotky. Základní úkol týmu v ústředí je zajistit dodržování stanovené politiky a postupů úvěrování.

Výhody centralizované struktury zahrnují zejména úspory z rozsahu, koncentraci odborné kapacity a snazší kontrolu dodržování politiky banky. K nevýhodám patří především ztráta přímého kontaktu s klienty, delší doba nutná k přijetí rozhodnutí a větší byrokracie.

Decentralizace představuje výhody přímého kontaktu s klienty, citlivost na podmínky místního trhu, méně výkazů vypracovávaných pro ústředí, rychlejší reakci na požadavky zákazníků. Mezi nevýhody se řadí vyšší riziko nedostatečné

kontroly, vyšší režijní náklady, včetně požadavku na kvalitu a počet úvěrových pracovníků.

2.6.2. Úkoly úvěrového úseku IPB

Předpokládaný rozsah úkolů má značný vliv na organizační strukturu úvěrového úseku. [9] Seznam úkolů úvěrového úseku pobočky IPB zahrnuje:

- analýzu nových žádostí o úvěr
- schvalování úvěrů
- sledování úvěrů
- výkazy úvěrové angažovanosti a stavu portfolia
- zajištění ziskovosti úvěrů
- řízení problémových úvěrů
- doporučení požadovaných úrokových marží
- zpracování dokumentů pro úvěrovou politiku
- spolupráci s finančním úsekem, ekonomickým úsekem a výborem pro aktiva a pasiva
- vzdělávání

Úkoly zajišťované centrálou jsou:

- stanovení globálních i konkrétních úvěrových limitů
- doporučení požadovaných rezerv
- řízení globální úvěrové angažovanosti

IPB dává přednost decentralizovanějšímu přístupu k řízení úvěrového rizika. Považuje za vhodnější, rozhodovat o úvěrech v místě vzniku úvěrového požadavku s přímým kontaktem žadatele o úvěr. Banka může lépe posoudit situaci na místním trhu. Oblastní pobočka snižuje pracovní zatížení ústředí a je zároveň v kontaktu s ostatními pobočkami a expoziturami.

Úvěrový úsek oblastní pobočky IPB v Liberci tvoří vedoucí úseku a jemu podřízení pracovníci s pravomocemi a odpovědnostmi za plnění povinností v rámci úvěrového úseku.

2.6.3. Úvěrový výbor

Úvěrový výbor představuje základní článek úvěrové politiky s nejvyšší pravomocí při rozhodování v oblasti úvěrování. Podmínky poskytnutí úvěru projednává výbor na základě předložení standardizované žádosti o úvěr s příslušnými dalšími, pro banku významnými, podklady. Při posuzování prognózovaných účetních výkazů se zaměřuje i na reálnost předpokládané výše ukazatelů, zejména tržeb, nákladů a zisku. Velmi důležitým faktorem je odbytové zajištění. Značnou obezřetnost klade banka při posuzování návratnosti poskytnutého úvěru u nových, neznámých klientů.

Výbor je poradním orgánem ředitele, který v konečné fázi odpovídá za poskytnutý úvěr. V rámci liberecké oblastní pobočky jedná pětičlenný výbor jednou týdně (mimořádně častěji) a je zastoupen čtyřmi členy z vedení banky a pátý člen, zbavený práva hlasování, prezentuje úvěrový návrh. Při nerozhodnosti získá hlas předsedy váhu dvou hlasů. Zápis z jednání úvěrového výboru je postupován řediteli, který svým podpisem schvaluje rozhodnutí výboru nebo poskytnutí úvěru zamítne. Výhodou úvěrového výboru je pevná kontrola nad schvalováním úvěrů.

3. Řízení úvěrového rizika

Struktura řízení úvěrového rizika vychází z centralizované či decentralizované organizace úvěrového úseku.

Ve své práci se zabývám řízením úvěrového rizika decentralizovaným způsobem, který považuji v současné bankovní praxi v České republice za typičtější.

Přítomnost vedení banky na jednáních o jednotlivých konkrétních obchodech není z praktického hlediska možná. Rozhodování úvěrových pracovníků usměrňují limity stanovené ústředím banky, které zabezpečují základní stupeň diversifikace bankovních aktiv a zamezují vystavení banky neúměrné koncentraci úvěrového rizika.

3.1. Typy úvěrových limitů

Kromě nezávislého hodnocení bonity jednotlivých klientů, zvažují banky svou angažovanost ke skupinám klientů, kteří vykazují shodné rizikové charakteristiky.

Úvěrové limity jsou stanoveny odděleně:

- pro země,
- pro odvětví,
- pro klienty.

3.1.1. Limity pro země

Riziko související s určitou zemí má vliv nejen na banky poskytující zahraniční úvěry, ale i na ty, které se podílejí na mezinárodních obchodních transakcích v zahraniční měně. Riziko je možné též redukovat limitováním

celkové angažovanosti vůči klientům jedné země.

Hodnocení rizika země a stanovením úvěrových limitů pro země spadá plně do kompetence ústředí IPB v Praze. V procesu stanovení limitů angažovanosti věnuje banka pozornost finančním a ekonomickým faktorům (např. platební bilanci, zahraničnímu zadlužení, růstu HDP, inflaci atd.), politickým faktorům (např. vnitřní a vnější stabilitě, mezinárodním spojeneckým závazkům), dosavadním zkušenostem s danou zemí a strategickým cílům banky.

3.1.1. Limity pro odvětví

Z hlediska skupinového rizika věnuje banka velkou pozornost skupinám klientů podnikajících ve stejném odvětví. Některá odvětví pravidelně vykazují v dostatečně dlouhém období vysokou ziskovost, zatímco jiné nedosahují ani průměrné úrovně. Klient, podnikající v méně prosperujícím oboru, může podléhat určitému omezení výše požadovaného úvěru. V ostatních případech banka přihlíží ke svým zdrojovým možnostem a rozhoduje v rámci plánované výše angažovanosti v jednotlivých odvětvích.

Omezení úvěrové angažovanosti pro odvětví věnuje pozornost a v úvěrových postupech upravuje centrála. Pro jednotlivá odvětví zvažuje následující faktory: současný stav odvětví, očekávaný vývoj odvětví, vliv hospodářského cyklu, konkurenci, citlivost na technologické změny, nákladovou strukturu, důsledky regulace, překážky vstupu do odvětví.

V současné době IPB neposkytuje úvěry do oblasti pohostinství a hoteliérství. Omezení úvěrování se dále

vztahuje na leasingové společnosti. Poskytnutí úvěru u těchto společností schvaluje zásadně představenstvo banky. Jedná se pouze o největší leasingové společnosti, nejčastěji o dceřiné společnosti bank (např. IPB Leasing).

Mezi velmi málo preferované oblasti spadá zemědělství. Jelikož má stát zájem na úvěrování zmíněné oblasti, zřídil Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF), který vydává záruky a finančně přispívá na splácení úroků z poskytnutého úvěru. Základní funkcí fondu je podpora podnikání v oblasti zemědělství. Malý zájem projevuje banka o úvěrování obchodních organizací. V případě společností s ručením omezeným získají úvěr pouze velmi solidní a zavedené společnosti.

3.1.1. Limity pro klienty

Pobočky a expozitory disponují pravomocí schvalovat a poskytovat úvěry jednotlivcům nebo ekonomicky spjaté skupině klientů pouze do určité výše. Tyto limity, eliminující úvěrové riziko banky, stanovuje ČNB v závislosti na základní jmění banky. Čistá úvěrová angažovanost vůči jednomu dlužníkovi nebo jedné ekonomicky spjaté skupině dlužníků nesmí přesáhnout 25% kapitálu banky. Úhrn čistých úvěrových angažovaností vůči deseti největším dlužníkům nebo ekonomicky spjatým skupinám nesmí přesáhnout 230% kapitálu banky.

V rámci zamezení preferencí v systému úvěrování existuje limit pro klienty se zvláštním vztahem k IPB. Limit se vztahuje například na společnosti a instituce, které vlastní akcie IPB.

Faktory ovlivňující proces schvalování úvěrů představují: kvalita managementu, aktiva klienta, finanční stabilita, perspektiva podnikání, vztah mezi bankou a klientem, poměr rizika banky k výnosům daného obchodu, stav ekonomiky, omezující podmínky orgánů bankovního dohledu (např. otázka velkých úvěrů). Ke schválení "velkého úvěru" je kompetentní ústředí IPB. Za velký úvěr se obvykle považuje úvěr přesahující 10% vlastního kapitálu banky.

3.2. Analýza úvěrových návrhů

Analýza je první krok k moudrému rozhodnutí. Jakákoliv analytická metoda slouží k hodnocení a porovnávání údajů a vytváří nové informace, které jsou hodnotnější než jednotlivé primární údaje. Život firmy je plný proměnlivých situací a složitých problémů. K porozumění finančnímu řízení je třeba znát reálný pohyb v podniku, na jakou činnost se podnik orientuje, znát jeho trhy, klienty, dodavatele, konkurenty, kvalitu výrobků, budoucí cíle apod.

Úvěrové analýzy se neomezují pouze na šetření finančních rizik, ale podrobně analyzují základní charakteristiky obchodního rizika včetně posouzení kvality vedení, charakteristik odvětví, konkurenčního postavení a strategické orientace podniku.

Vzniku úvěrového rizika banka předchází komplexním prověřením bonity klientů či obchodních partnerů a ochoty dostát svým platebním závazkům. Vyhodnocení úvěrového návrhu je založeno na výsledcích finanční a nefinanční analýzy, s ohledem na formu zajištění.

3.2.1. Obchodní riziko [9]

Obchodní riziko klienta vyjadřuje v podstatě subjektivní úsudek, který je zvažován prostřednictvím posouzení následujících faktorů, jimiž jsou:

a) vnější prostředí

- podíl na trhu
- údaje o sektorech a oblastech podnikání
- výrobky či služby
- zákazníci a dodavatelé
- ekonomický výhled

Na vnějším prostředí, v němž se klient pohybuje, se mimo jiné odrážejí okolnosti související s danou zemí či odvětvím.

b) kvalita managementu

- kvalifikace, zkušenosti a profesionální schopnosti vedení
- obměna vedení
- pružnost a realismus vedení
- vystupování managementu vůči okolí
- podíl vedení na akciovém kapitálu

c) vztah banky a klienta

- délka vztahu (u nových klientů větší důraz na ověřování informací)
- úroveň vztahu (spolehlivost, platí-li staré úvěry)
- využití účtu v posledních letech (varovným signálem je vyčerpaný kontokorent, častá změna peněžních ústavů)

d) úvěrový návrh

- účelovost úvěru
- požadovaná výše úvěru
- typ úvěru
- doba splatnosti (přiměřenost účelu a schopnosti splácení)
- míra využití vlastních zdrojů žadatele při financování projektu
- cena a poplatky

3.2.2. Finanční riziko

Po zhodnocení faktorů obchodního rizika následuje klasifikace finančního rizika. Finanční analýza představuje ohodnocení minulosti, současnosti a předpokládané budoucnosti finančního hospodaření firmy. Datovou bázi ve finančním rozhodování tvoří především základní účetní výkazy - rozvaha a účet zisků a ztrát.

Ohodnocení finančního zdraví firmy ovlivňuje nejen proces hodnocení úvěrového návrhu, ale má význam i pro sledování poskytnutých úvěrů. Během úvěrového vztahu IPB vyžaduje od svých klientů pravidelně předkládat výkaz zisků a ztrát a rozvahu, u kontokorentních a revolvingových úvěrů měsíčně a u ostatních typů bezproblémových úvěrů čtvrtletně. Neplní-li dlužník smluvně dohodnuté podmínky, včetně splátek nebo jiným způsobem porušuje smlouvu, přistupuje banka k požadavku měsíčního předkládání účetních výkazů. Podkladem analýzy může být i výroční zpráva, informace o stárnutí zásob a dospívání pohledávek.

Pro ohodnocení vývoje finanční situace podniku je třeba mít k dispozici údaje alespoň ze dvou různých časových

období při zachování srovnatelné datové báze (tzn. například, nedošlo-li k významné změně výrobního programu či reorganizaci apod.). Přestože účetní výkazy představují základní surovinu poměrové analýzy, domnívám se, že mají slabé stránky, které jsou dány jejich konstrukcí a užívanými účetními praktikami. Účetní výkazy pracují s údaji vztahujícími se k minulosti. Tím vzniká riziko, že stav zachycený ve výkazech aplikovaný na současné ohodnocení nemusí být aktuální.

3.2.2.1. Rozvaha a její slabé stránky

Rozvaha neboli bilance předkládá finanční situaci firmy, stav majetku a závazků k určitému datu, většinou k poslednímu kalendářnímu dni roku fungování firmy.

- Rozvaha nereflektuje současnou hodnotu firmy. Historické hodnoty /někdejší pořizovací ceny/ představují v účetnictví základ pro ohodnocení aktiv a pasiv. Ani pravidelná úprava hodnoty pomocí odpisu nedokáže zcela přesně současnou hodnotu vyjádřit.
- Ohodnocování stálých aktiv se provádí postupným odepisováním, tzn. snižováním hodnoty. Žádná metoda však neošetřuje hodnotu majetku u "zhodnocujících se" aktiv. Zhodnocující se aktiva zastupují: orná půda, lesy, doly apod.
- Účetní výkazy nazahrnují položky týkající se lidských zdrojů firmy, kvalifikací a zkušenostmi zaměstnanců ani význam společnosti pro národní hospodářství. V této souvislosti připouštím možné objektivní potíže při oceňování.

Pro účely zodpovědné finanční analýzy je nutné

zohlednit výše uvedené slabiny a zabezpečit realistické ocenění každé položky aktiv a pasiv. Jednu z možností snadnějšího zhodnocení charakteru a adekvátnosti finančních zdrojů ke krytí krátkodobých a dlouhodobých aktiv představuje seřazení položek aktiv z hlediska likvidity, tzn. od položek s nejvyšší likviditou po nejméně likvidní. Závazky dle doby splatnosti, od závazků s nejkratší splatností, po ty s dobou nejdelší.

3.2.2.2. Výkaz zisků a ztrát a jeho slabé stránky

Výkaz zisků a ztrát /výsledovka/ je výkaz o pohybu peněz ve firmě během kalendářního roku. Podává přehled o nákladech (vydáních finančních prostředků) a výnosech (získané peníze z prodeje svých výrobků a služeb za časové období). Poslední část výkazu je věnována zisku a jeho rozdělení, resp. ztrátě za běžné finanční období, tzn. rozdílu mezi výnosy a náklady.

- Tento účet je sestaven na bázi kumulativní. Zachycuje souvislosti mezi výnosy dosaženými v určitém období a náklady spojenými s jejich vytvářením. Nákladové a výnosové položky se neshodují se skutečnými hotovostními toky, tvořenými příjmy a výdaji, a výsledný čistý zisk nekopíruje skutečnou hotovost získanou hospodařením firmy za dané období.
- Výnosy a náklady se objevují v účetních výkazech i přesto, že v daném období nedošlo k pohybu hotovosti. Výnosy z prodeje zahrnují tržby okamžitě uhrazené v hotovosti i prodej odběratelům na úvěr. Náklady běžného období zaplacené v příštím období se přesto ve výsledovce objeví.
- Některé náklady zahrnuté ve výkazu zisků a ztrát nejsou

hotovostním výdajem. Tuto skutečnost dokládají příkladně odpisy, které nejsou v hotovosti vydány, ale při výpočtu čistého zisku se od výnosů odčítají.

Pravdivý přehled o skutečném pohybu finančních prostředků firmy získá finanční analytik zpracováním výkazu cash-flow.

3.2.2.3. Cash-flow

Cash-flow (často nazývaný finanční tabulka) představuje zobrazení minulého i budoucího pohybu peněžních fondů společnosti v čase. *Ve finanční literatuře se používá výraz "hotovostní tok". Domnívám se, že tento pojem není zcela výstižný, neboť výkaz pracuje i s nehotovostními penězi, např. odpisy.* Zpětný pohled na finanční tok přiblíží vliv jednotlivých operací firmy na její likviditu, schopnost řídit peněžní toky a zajistit v každém okamžiku dostatek peněžních prostředků.

Rozvahové položky se v procesu zpracování výkazu rozlišují na zdrojové a položky použití finančních prostředků. Zdrojem jsou odpisy a zisk, peníze vytvořené prodejem aktiv, inkasem pohledávek i čerpání bankovního úvěru. Použití zahrnuje nákup aktiv, tvorbu zásob a vznik pohledávek, splácení půjček a výplaty dividend. Změny rozvahových položek jsou klasifikovány i z hlediska vzniku, tzn. zda se týkají provozní, investiční či finanční činnosti podniku.

3.2.2.4. Finanční poměrová analýza

Finanční poměrová (udávaná též podílová) analýza zkoumá

strukturu firemních aktiv, kvalitu a intenzitu jejich využívání a způsob financování, profitabilitu firmy, solventnost, likviditu a další rysy jejího finančního života. Finanční analýza je založena na výpočtu a interpretaci finančních poměrových ukazatelů. Výsledky zkoumání umožní určit celkovou stávající ekonomickou situaci i srovnání aktuálních finančních údajů s daty historickými, následně zvážit vývojový trend hospodaření a schopnost firmy splácet jistinu a úroky.

Tématem mé práce není analýza poměrových ukazatelů, uvádím proto pouze základní typy ukazatelů, které mohou nastínit kredibilitu klienta.

1. Ukazatele likvidity vysvětlují vztah mezi oběžnými aktivy a krátkodobými pasivy a schopnost společnosti dostát včas svým závazkům. Analytik získá odpověď na otázku, zda je firma schopna včas splatit své krátkodobé závazky, /běžný ukazatel likvidity, rychlý test/
2. Ukazatele řízení aktiv měří velikost a přiměřenost jednotlivých druhů aktiv v rozvaze v poměru k současným nebo budoucím činnostem společnosti, /obrátko zásob, průměrná doba splatnosti pohledávek, obrát fixních zásob, obrát celkových aktiv/.
3. Ukazatele řízení dluhu udávají podíl financování firemních aktiv cizími zdroji a schopnost pokrýt dlužní závazky, /ukazatel zadluženosti, dluh na vlastní jmění, úrokové krytí, krytí fixních poplatků, krytí hotovostních výdajů/.
4. Ukazatele ziskovosti - profitability - zobrazují kombinovaný vliv likvidity, řízení aktiv a řízení dluhu na výsledky hospodaření firmy,

/zisková marže, základní produkční síla, výnos na aktiva, výnos na celkový investovaný kapitál, výnos na jmění akcionářů/.

5. Ukazatele tržní hodnoty udávají tržní (reálné) ocenění společnosti. Vtahují tržní cenu akcií firmy k jejím výnosům a k účetní hodnotě akcie.

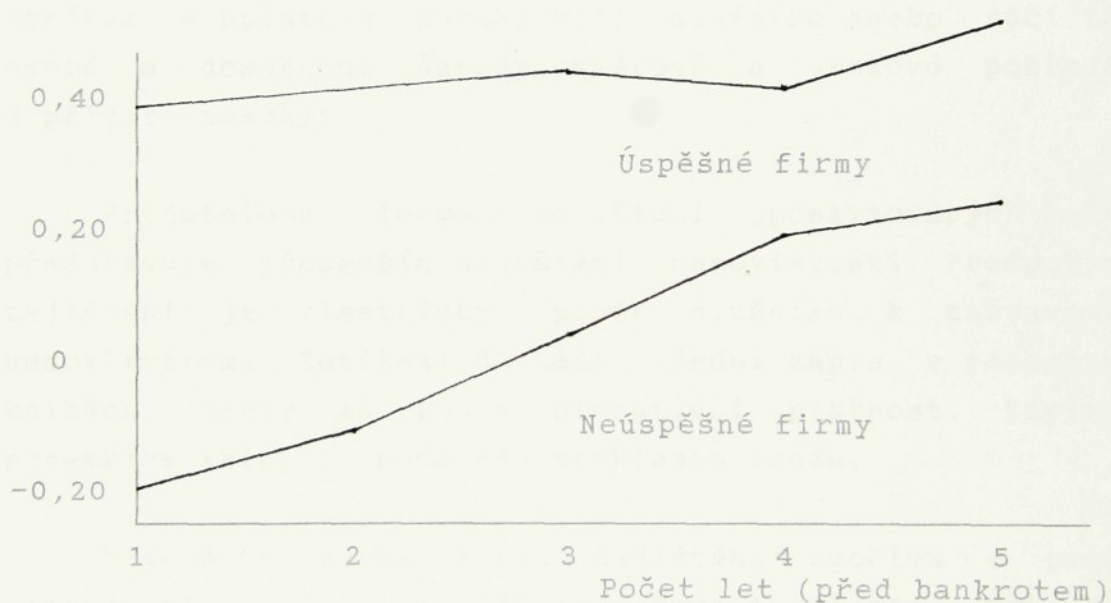
Přestože finanční analýza poskytuje důležitou a podrobnou informaci o finančních a hospodářských podmínkách podniku, obsahuje jistá omezení, a jelikož vychází z podkladů zpracovaných klientem, může dojít ke zkreslení. Například příliš vysoká likvidita dokládá nadbytečnou hotovost, která v podstatě představuje neproduktivní aktivum, použití statistických metod ke konečné analýze čistého efektu zkresluje jednotlivé ukazatele, na výsledky poměrové analýzy mají značný vliv sezónní faktory, firma úmyslně dočasně vylepší svoje ukazatele. V neposlední řadě nelze opomenout vliv inflace, která je prvořadou příčinou rozdílu účetních a skutečných, reálných hodnot aktiv. Domnívám se, že výsledkům analytické metody nelze přisuzovat 100% váhu a je třeba je kompenzovat zdravým úsudkem.

3.2.3. Identifikace budoucí nesolventnosti

Metody finanční analýzy a zhodnocení poměrových ukazatelů využívají finanční analytici nejen k vyjádření prosperity, ale i k prognózám či předpovědím pravděpodobnosti bankrotu firmy. Ztráty nefinančního charakteru se postupně promítají do finančních ztrát. Finanční selhání může být dočasné, ale může způsobit i beznadějný konec života firmy. Častou příčinou finančních

potíží je přímé či nepřímé selhání managementu. Ve většině případů nezpůsobí finanční potíže jedno chybné rozhodnutí, nýbrž celá série mylných rozhodnutí. Změny ve finančních poměrových ukazatelích vydávají varovné signály s časovým předstihem.

První finanční analytik, který použil statistických technik v souvislosti s finančními poměrovými ukazateli na prognózování podnikových bankrotů, byl W. H. Beaver [4]. Zabýval se komplikacemi firem splatit své finanční závazky v dohodnutých termínech. Jeden z nejúspěšnějších poměrových ukazatelů se statistickou spolehlivostí predikce představuje poměr cash-flow k celkovému dluhu. Obrázek č.3 vyjadřuje uvedený ukazatel v období pěti let.

Pramen: Jak posoudit finanční zdraví firmy

Obr.3 - Poměr cash-flow k celkovému dluhu v čase

V analýze W. H. Beaver vycházel z poskytnutých informací prosperujících firem i firem, které se později dostaly do finančních potíží a zbankrotovaly. Průměrná hodnota ukazatele u prosperujících a likvidních firem se liší od průměru neúspěšných firem. Poměr u těchto firem od čtvrtého roku značně klesá a dva roky před bankrotem je již mírně záporný.

3.2.4. Zajištění úvěru

Splácení úvěrové pohledávky není nikdy úplně zajištěné. Hospodářská a platební situace dlužníka se může podstatně změnit během krátké doby. Míru úvěrového rizika, v případě neschopnosti klienta úvěr a naběhlé úroky ve sjednané lhůtě uhradit, částečně eliminují zajištěné úvěry. Důkladně zpracovaná právní dokumentace umožní bance předejít možným ztrátám a uplatnit nároky vůči dlužníku anebo vůči třetí osobě a dosáhnout úhrady úvěrové a úrokové pohledávky z přijaté zástavy.

Přijatelnou formu zajištění poskytovaných úvěrů představuje především zajištění nemovitostí. Předpokladem zajištění je vlastnický poměr dlužníka k zastavovaným nemovitostem. Zatížení dokládá úřední zápis v pozemkových knihách, který má pouze prozatímní platnost. Zápis do pozemkové knihy je podmíněn souhlasem soudu.

Neméně významná forma zajištění spočívá v procesu postoupení (cesi) pohledávek. Oproti věcným zástavám má výhody pro dlužníka, spočívající v rychlejší opatření finančních prostředků, které by měl k dispozici až po úhradě odběratelem, přičemž současně splácí závazky vůči bance. Jelikož úhrada úvěru závisí na platební schopnosti

ziskovosti banky. Rozhodnutí o poskytnutí a čerpání úvěru je zpravidla přijato, je-li cena úvěru dostatečně vysoká z hlediska stupně podstupovaného rizika. Mezi základní faktory s podstatným vlivem na cenu poskytnutého úvěru patří: druh obchodu, typ klienta, účelovost úvěru, podmínky trhu, stav a chování konkurence, vztah mezi bankou a klientem, přímé a nepřímé náklady banky na daný úvěrový obchod.

Poskytuje-li banka specializované služby nebo podstupuje-li určitá další rizika, zvyšuje proporcionálně svou odměnu. Maximalizaci výnosů jako cíle podnikání se banka snaží dosáhnout s ohledem na rizikové parametry. Základní rizikové parametry v oblasti úvěrování reprezentují limity angažovanosti, které představují maximální částky vystavené riziku v příslušných oblastech.

4.1. Úroková míra

V běžné praxi představuje cenu úvěru úroková míra vyjádřená ročním procentem. Úroková míra jako ekonomický ukazatel má zásadní vliv na rozhodování všech základních typů ekonomických subjektů ve státním sektoru, podnikové sféře i obyvatelstva. Pokud úrokové míry výrazně nekolísají, investoři mohou značně omezit faktor rizika. Stabilní úrokové míry rovněž podporují příliv kapitálu do naší republiky. Z makroekonomického hlediska působí stabilita úrokových měr na zvyšování devizových rezerv ČNB.

Podle ekonomické teorie vyšší úrokové sazby omezují poptávku po nových úvěrech. Neustálené prostředí s poměrně krátkou historií tržních mechanismů, současně i nedostatek finančních zkušeností žadatelů o úvěr, tvoří v našich

podmínkách překážky pro správné stanovení míry návratnosti projektů, na něž si hodlají půjčit. Výsledkem může být trvající poptávka po úvěrech bez ohledu na cenu peněz. Domnívám se, že působení úrokové míry jako regulátoru poptávky po úvěrech v naší ekonomice příliš nefunguje.

4.2. Neadekvátní přístup k riziku

Nesprávné zhodnocení úvěrového rizika může zapříčinit vznik špatných úvěrů. Od konce 80. let se většina ekonomicky vyspělých zemí vypořádávala s problémem špatných úvěrů. Universální postup na řešení bohužel neexistuje. Obecným faktorem špatných dluhů ve vyspělých zemích je znehodnocení aktiv. Při řešení uvedeného problému je kladen důraz na ochranu vkladatele. Ztráty nesou v první řadě finanční instituce.

Novou kapitolu do historie špatných půjček začaly psát země s transformující se ekonomikou. Nejvýznamnější část špatných úvěrů vznikla již v minulosti, resp. je přímo spojena se systémem centrálního plánování. Další část představují úvěry poskytnuté v první fázi ekonomické reformy do nově vzniklého soukromého podnikatelského sektoru, ale i ty, spojené s přetržením obchodních vztahů, zejména úvěry spojené se zahraničním obchodem (např. RVHP).

4.2.1. Staré špatné úvěry

Z hlediska bank jde o úvěry, jejichž poskytnutí nebylo výsledkem nezávislého rozhodnutí bankovního managementu na základě vyvážené rizikovosti podnikání. Špatné půjčky v transformujících se ekonomikách byly vytvořeny systémem samotným, neboť management státem vlastněných hlavních

dlužníků často nezajišťoval ziskovost a špatné úvěry se hromadily v bankovních bilancích. Výše těchto špatných půjček je vysoká ve vztahu k celkovým úvěrům i k ekonomickému výkonu.

4.2.2. Nové špatné úvěry

Celá finanční sféra, včetně bankovníctví, prošla v uplynulých několika letech turbulentní přeměnou a vývojem. Zpočátku byly banky situovány do role poskytnout finanční zdroje do podnikatelské sféry na privatizační kroky. Bez možnosti ohodnotit minulost, která je ve světě hlavním vodítkem pro kvalitní ohodnocení bonity žadatelů o úvěr. Podnikatelské veřejnosti scházela často profesní zdatnost, někdy i etika. Zkušenostmi a technickým zázemím pro obezřetné ocenění úvěrových rizik neoplýval ani bankovní sektor.

Příčinou výskytu nových špatných dluhů byla postupná privatizace, tercielizace ekonomiky a měnící se velikostní struktura ekonomických jednotek působících v hospodářství. Proces malé privatizace se odrazil v růstu významu domácností, zahrnujících živnosti, na celkovém bankovním úvěru. Hlavní vývojový trend na celkový bankovní úvěr, z oborového členění ekonomiky, zaznamenal růst podílu sektoru služeb.

Privatizovaná společnost zpravidla projde organizační a finanční restrukturalizací, která může zapříčinit výraznou změnu platební schopnosti a ochoty dlužníka dostát závazkům vůči bankce. Tercielizace ekonomiky vytvořila pro banky řadu nových prvků. Dochází k rozvoji nových služeb, u nichž je nesnadné odhadnout míru rizika spojenou s úvěrováním.

Tercializace a privatizace v sektoru služeb představuje citelnou změnu velikostní struktury v ekonomice. Banky se ocitají v pozici zvládnout nárůst klientů, schopnost získat zdroje, zavést optimální způsob úvěrování a řízení rizika.

V hospodářském prostředí se vyskytovaly a stále ještě vyskytují i další legislativní a institucionální mezery ztěžující práci s rizikem. Náš právní řád dává přednost úpravám činností a vztahů než úpravě chování institucí, které se touto činností zabývají. V dosavadním pojetí českého bankovního práva zůstala řada bankovních činností a bankovních obchodů neupravena, tzn. ani nezakázána, ani nepovolena. Z tohoto důvodu jsou jemné metody zvládání rizik v podmínkách České republiky nepoužitelné.

4.2.3. Opatření zamezující vznik klasifikovaných úvěrů

Domnívám se, že významnou roli na vzniku nových klasifikovaných úvěrech sehraje prováděná úvěrová politika bank, ale i struktura vlastnictví. Měkká úvěrová politika bankovního managementu umožňuje přežívat podnikům, které svým hospodařením spějí ke kandidatuře na bankrot. Tvorba rezerv k poskytnutým úvěrům představuje pro finanční hospodaření banky značnou zátěž. Podle mého názoru je nutné věnovat pozornost důkladnému řízení úvěrového rizika a zabývat se zpřísněním finanční disciplíny dlužníků.

Zkušenosti vyspělých zemí podávají jakýsi návod na omezení vzniku špatných úvěrů. V případě českého bankovníctví připadají v úvahu následující opatření: posílit řízení rizika v bankovním sektoru, nastolit mechanismus

umožňující vyhnout se případům morálního hazardu bankovního managementu a iniciovat zlepšení činnosti či bankrot deficitních bank.

4.3. Důsledky úvěrového rizika

Tlak na poskytování úvěrů ze strany podnikatelů i vlády byl velmi silný a u některých bank se kombinoval s představou, že vlastní růst lze nejsnáze navodit prudkou expanzí úvěrových obchodů. U některých českých bank bylo možné v uplynulých třech letech pozorovat zcela neadekvátní přístup k riziku. Nesprávné zhodnocení úvěrového rizika vyústilo v situaci, v níž řada bank nezabránila přechodu ztrát do ztráty likvidity.

4.3.1. Ohrožení likvidity

Nejvýznamnější nebezpečí pro banku představuje ohrožení likvidity. Tento problém bývá častý v malých bankách, které nemají přístup k levným dlouhodobým zdrojům. Na mezibankovním trhu získávají zdroje draze a následně i drahé úvěry nabízejí. V konečné fázi jsou nuceny přistoupit k výběru rizikovějších klientů či rizikovějších projektů, tzn. podstoupit vyšší riziko nesplacení jistiny a úroků.

Malé banky nejsou příliš obezřetné při řízení časové struktury aktiv a pasiv. Dlouhodobé úvěry, které poskytují, financují krátkodobými půjčkami na mezibankovním trhu a nenajdou-li, partnera ochotného kapitál zapůjčit, je bezprostředně ohrožena jejich likvidita. Riziko přejímají i zapůjčovatelé na mezibankovních trzích, kteří při likvidaci těchto bank zaznamenají značné ztráty.

4.3.2. Postoj ČNB ke stabilitě a bezpečnosti bankovního sektoru

Riziko podnikání v bankovním sektoru je pro jednotlivé komerční banky výrazně ovlivněno postojem státu, resp. centrální banky. Centrální banka vystupuje jako "věřitel poslední instance", který je ochoten zasáhnout, ocitne-li se banka ve finanční tísní. V případě velké banky pravděpodobně dříve a i za cenu větších nákladů.

Stabilita finančního systému je pro centrální banku a stát prvořadým cílem. Tato skutečnost je násobena zvláště při výrazné kapitálové účasti FNM ve velkých bankách. Ponechám-li stranou specifické finanční instituce, Konsolidační banku a Českou exportní banku, je vydatněji stát přítomen ve čtyřech bankách: Komerční bance, České spořitelně, Československé obchodní bance a Investiční a Poštovní bance. Stát, který v současné době zaujímá roli rozhodujícího akcionáře, přispívá k lepšímu hodnocení uvedených bank v zahraničí a do jisté míry posiluje i důvěru bank u domácí klientely.

Privatizace velkých bank, tzn. změna vlastnictví, odebere státu možnost ovlivňovat obchodní činnost banky a rozhodovat o rozmístění portfolia včetně financování některých dosud státních nebo nedoprivatizovaných velkých ekonomických subjektů.

Domnívám se, že proces nalezení nových, dostatečně silných, vlastníků, kteří by nejednali pouze firemně, ale s ohledem na národní hospodářství, nelze uspěchat.

4.4. Makroekonomické důsledky klasifikovaných úvěrů

Průměrné míry nově poskytnutých úvěrů se pohybují v rozmezí 12 - 14% p.a. a úroková marže těsně pod hranicí 6%. Ve srovnání se zeměmi OECD je úroková marže v našem bankovníctví zhruba dvojnásobná.[6] Kreditní sazby českých bank jsou vyšší v důsledku vysokého objemu klasifikovaných úvěrů v bankovních bilancích, na jejichž krytí jsou banky nuceny vytvořit zdroje.

Problém špatných půjček není pouze problematikou úvěrové politiky a tvorby dostatečného objemu rezerv na krytí potencionálních ztrát. Tento problém přesahuje svým významem rámec bankovního sektoru, neboť ovlivňuje výši kreditních úrokových sazeb.

Vysoké kreditní sazby nepříznivě působí na investice, tzn. i na ekonomický růst, rovněž na proces mikroekonomické restrukturalizace a následně konkurenceschopnost ekonomiky v mezinárodním srovnání.

4.5. Situace v České republice

Česká ekonomika v mezinárodním srovnání se vyznačuje vysokým podílem úvěrů. K 31. 12. 1996 bylo do národního hospodářství komerčními bankami umístěno necelých 940 miliard korun úvěrů, což odpovídá přibližně 85% hrubého domácího produktu. Připočteme-li syndrom značné mezifirmní zadluženosti, shledáme vysokou intenzitu vzájemné zadluženosti uvnitř ekonomiky. Dostupnost úvěrových zdrojů pro malé a střední podnikání je velmi obtížná. Velkou část úvěrů pohlcují velké firmy.

Situaci na českém bankovním trhu je třeba doplnit vývojem referenční sazby PRIBOR (PRague InterBank Offered Rate). Tato míra, vyhlášená ČNB na základě hlášení několika významných bank, je stanovena jako průměr úrokových sazeb na mezibankovním trhu v Praze. Jedná se o úrokovou míru, za kterou jsou tyto banky ochotny poskytnout mezibankovní vklady na období 3, 6 a 12 měsíců.

Na rozdíl od korunových úvěrů jsou úrokové míry devizových úvěrů konstruovány jako proměnlivé během trvání obchodu. Míry jsou zpravidla odvozeny od sazby na londýnském mezibankovním trhu LIBOR. Tyto zdroje banky dále půjčují za cenu zvýšenou o úrokovou marži, která se u bonitních klientů pohybuje kolem 1%.[6]

5. Nápravná opatření ČNB

5.1. Bankovní dohled

Neustále se opakující případy nebezpečného podnikání především menších bank ukazují důležitou úlohu bankovního dohledu. Nad bankami je vykonáván dohled ve všech ekonomicky vyspělých zemích. Je organizován různým způsobem - v rámci centrální banky, Ministerstva financí nebo ve spolupráci obou těchto institucí. Výhodami soustředění dohledu v jedné instituci jsou nižší náklady a koordinovanost přístupu.

5.1.1. Historie bankovního dohledu

V polovině roku 1991 vznikl bankovní dohled jako

oddělení SBČS. V této době fungovaly banky, které získaly bankovní licenci v letech 1990 a 1991, kdy nebyla stanovena příliš přísná kritéria pro udělení licence. Situace v bankovním sektoru byla značně nepřehledná a banky poskytlý mnoho rizikových úvěrů.

Od roku 1993 vykonává dohled nad bankami Česká národní banka. Při udělování bankovních licencí spolupracuje s Ministerstvem financí. Vzhledem ke stávající situaci v bankovním sektoru pozastavila ČNB v roce 1993 udělování bankovních licencí.

5.1.2. Pojetí bankovního dohledu

V procesu přípravy nové právní úpravy českého bankovníctví hraje významnou roli budoucí vstup ČR do Evropské unie (EU). Vstup do EU představuje argument, aby se český bankovní dohled přibližoval bankovnímu dohledu v EU a ve členských státech.

Jelikož v současné době není ve státech EU jednotný systém bankovního dohledu vytvořen, je tento úkol značně nelehký. V těch zemích, které se budou úspěšně kvalifikovat na členství v měnové unii, přejde měnová funkce centrálních bank na Evropskou centrální banku (ECB).[12]

Zvláštní problém představuje i otázka působnosti dohledu mezi Českou národní bankou a Ministerstvem financí. Návrh zákona vychází z ponechání stávající odpovědnosti ČNB za podmínky zřizování a chodu komerčních bank, přičemž stanovisko ministerstva financí by mělo mít pouze podpůrnou povahu. Zatím nepanuje mezi odborníky jednoznačný názor na optimální systém bankovního dohledu, který by odpovídal

uzancím Evropské unie.

5.1.3. Modely bankovního dohledu

V EU existují dva modely bankovního dohledu. Britský, vykonávaný centrální bankou, a německý, vykonávaný zvláštním orgánem supervize. Výhodou specifického orgánu je zamezení konfliktu zájmů měnové a dohledové funkce centrální banky.

Možným modelem v naší republice by mohlo být oddělení měnové funkce centrální banky od funkce dohledové, protože nejméně osm let nemůžeme uvažovat o předání měnových funkcí ECB, tzn. uvažovat o faktické eliminaci hlavní funkce centrální banky.

5.2. Základní úkoly bankovního dohledu

Základní úkoly představuje péče o bankovní sektor z hlediska jeho bezpečného a vyváženého rozvoje, omezení rizik spojených s prováděním bankovních činností s ohledem na zájmy vkladatelů a upevnění důvěry v bankovní sektor.

Bankovní dohled je vykonáván dvěma hlavními způsoby - prověřováním bankovních účetních a statistických údajů na základě hlášení pravidelně zasílaných bankami orgánům dohledu a prověrkami na místě. Tyto dva způsoby se vzájemně doplňují.

Praktická realizace bankovního dohledu je v České národní bance prováděna ve spolupráci odboru politiky bankovního dohledu a odboru analýz a inspekce bank. Velká pozornost je věnována spolupráci s bankovními auditory.

5.3. Nápravná opatření ČNB

Česká národní banka klade v současné době velký důraz na sledování rizikových úvěrů. V souladu s doporučeními BCBS (Basilejského výboru pro bankovní dohled) a direktivami EU stanovilo metodické oddělení ČNB, v odboru politiky bankovního dohledu, několika opatřeními na základě § 15 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách tato pravidla obezřetného podnikání bank.

V pořadí druhé opatření výše uvedených pravidel je opatření zásad klasifikace pohledávek z úvěrů a tvorby rezerv a opravných položek k těmto pohledávkám. ČNB používá čtyřstupňový systém klasifikace rizika, který reguluje objem úvěrů.

Pohledávku představuje jistina včetně nesplacených úroků a poplatků. Klasifikace těchto pohledávek je podkladem pro tvorbu rezerv a opravných položek banky. Vyjadřuje výši předpokládaných ztrát. Rezerva slouží k pokrytí rizik spojených s konkrétní pohledávkou nebo se skupinou pohledávek se stejnou mírou rizika.

V roce 1994 byla přijata závazná klasifikace úvěrů poskytovaných bankami a nová pravidla tvorby rezerv a opravných položek. Banka je povinna klasifikovat pohledávky v závislosti na době, která uplynula od posledního termínu lhůty splatnosti jako standardní, sledované, nestandardní, pochybné nebo ztrátové. Níže uvádím kritéria obezřetné klasifikace pohledávek.

- Standardní pohledávky
 - splátky jistiny, úroků a poplatků jsou řádně spláceny

- nebo do 31 dnů po jejich splatnosti,
- banka má dostatek informací o finanční situaci dlužníka do 30 dnů ode dne, kdy měly být bance k dispozici.
- Sledované pohledávky představují pohledávky, u nichž lze předpokládat, že jistina, úroky a poplatky budou splaceny v plné výši.
 - splátky jistiny, úroků a poplatků jsou po splatnosti více než 30 dní a méně než 91 dní,
 - banka nemá informace o finanční situaci dlužníka více než 30 dní a méně než 91 dní ode dne, kdy měly být bance k dispozici.
 - Nestandardní pohledávky ... částečné splácení je vysoce pravděpodobné.
 - splátky jistiny, úroků a poplatků jsou po splatnosti více než 90 dní a méně než 181 dní,
 - banka nemá informace o finanční situaci dlužníka více než 91 dní a méně než 181 dní ode dne, kdy měly být bance k dispozici.
 - Pochybné pohledávky ... splácení celkové pohledávky je vysoce nepravděpodobné, částečné splácení je možné.
 - splátky jistiny, úroků a poplatků jsou po splatnosti více než 181 dní a méně než 361 dní,
 - banka nemá informace o finanční situaci dlužníka více než 181 dní a méně než 361 dní ode dne, kdy měly být bance k dispozici.
 - Ztrátové pohledávky ... částečné splácení vysoce nepravděpodobné
 - splátky jsou po splatnosti více jak 361 dní,
 - banka nemá informace o finanční situaci dlužníka více

než 361 dní.

U všech pohledávek kromě standardních banka propočte snížení hodnoty podle jednotlivých kategorií pomocí stanovených koeficientů a toto propočtené snížení kryje úhrnem rezerv a opravných položek k těmto pohledávkám. Se stoupajícím počtem dnů po splatnosti pohledávky roste výše tvorby povinných rezerv a oprávek.[8]

Uvedené koeficienty vyjadřují požadované procentní krytí nominální hodnoty úvěru rezervami a oprávkami u jednotlivých kategorií:

0.05	sledované
0.2	nestandardní
0.5	pochybné
1.0	ztrátové.

Obchodní banka sestavuje čtvrtletně hlášení o stavu klasifikovaných pohledávek na základě údajů z účetnictví a předkládá je České národní bance.

5.4. Kontrola opatření ČNB [8]

Kontrolou dodržování opatření se zabývá odbor analýz a inspekce bank v rámci ČNB. Kontrola dodržování jednotlivých opatření není jednoduchá. Těžko se odhaduje například úvěrová angažovanost vůči osobám se zvláštním vztahem k bance. Porušení opatření o úvěrové angažovanosti bylo jedním z důvodů úpadku Kreditní a průmyslové banky.

Jistá šance kontroly dodržování opatření je dohlídka na místě. Nenastanou-li mimořádné situace, vykonává oddělení

bankovní inspekce odboru analýz a inspekce bank dohlídku v každé bance minimálně jednou za dva roky.

Pokud banky obezřetnostní opatření porušují, může ČNB udělit pokutu a požadovat vysvětlení situace. Pokud je naděje na zlepšení situace, poskytnout půjčku na podporu likvidity. Bankám je rovněž doporučováno zvýšit základní jmění a rezervní fondy. Není-li konsolidační program plněn následuje zavedení nucené správy či odebrání licence a likvidace banky.

Závěr:

5.5. Zhodnocení významu nápravných opatření

V českém bankovníctví se projevuje snaha vytvořit konkurenceschopný bankovní sektor, který by bez výrazných problémů připravil a napomohl vstupu naší země do Evropské unie a tento vstup zvládl. Výrazná bankovní regulace představuje možné dosažení tohoto cíle se současným omezením úpadku bankovních institucí.

Domnívám se, že opatření ČNB týkající se tvorby rezerv a opravných položek ke klasifikovaným pohledávkám plně vystihuje specifika českého trhu a umožňuje České národní bance striktně kontrolovat bankovní subjekty a zabezpečovat stabilitu bankovního sektoru. Jako nevýhodu výše uvedeného opatření považuji nezohlednění výše a kvality zajištění úvěru.

Regulativní opatření mají často zdůvodňovaný pozitivní efekt, ale rovněž i negativní stránky. Tento závěr je velmi nepříjemný z hlediska bezpečnosti bankovního sektoru jako celku. Například požadavek ČNB na jednorázové navýšení

rezerv na krytí potencionálních ztrát ze špatných úvěrů má vliv na systematické riziko.

Závisí-li stabilita bankovního sektoru na regulativních opatřeních, platí, že čím větší banka, tím podstupuje větší riziko. Systematické riziko je obzvlášť nežádoucí, zvyšuje-li se pravděpodobnost možných potíží současně u více finančních institucí v bankovním sektoru.

Závěr:

Zásahy centrální banky do činnosti komerčních bank souvisí s bezpečností a vyváženým rozvojem bankovního sektoru, omezením bankovních rizik s ohledem na zájmy vkladatelů a upevněním důvěry v bankovní sektor. Bankovní regulace a dohled jsou novou oblastí v českém bankovníctví, jejich vznik je spojen s obdobím bankovní reformy. V současné době je systém regulace a dohledu bank v České republice založen na jedné instituci - České národní bance.

Podle mého názoru přináší bankovní regulace a dohled v podmínkách tržní ekonomiky jisté výhody. V první řadě uvádím ochranu vkladatele, s jehož peněžními prostředky banka disponuje. Neméně významná je možnost získat chybějící zdroje úvěrem od centrální banky jako věřitele poslední instance. Případný bankovní úpadek vytváří obavu vkladatelů o úspory, která se může projevit hromadným výběrem vkladů a zapříčinit destruktivní následky pro ekonomiku.

V institucionálním smyslu byla v roce 1993 přeměna finanční struktury naší země dokončena. Dostatečný počet

komerčních bank dokázal uspokojit poptávku po finančních službách. Však ani český bankovní systém se nevyhnul bankovním podvodům a úpadku bank. Společné důvody úpadku bank jsou především nekvalitní úvěry, jejichž poskytování je spojené s nedostatečnými zkušenostmi managementu či přímo s podvodnými činnostmi.

Špatné půjčky v transformujících se ekonomikách byly vytvořeny národním ekonomickým systémem samotným, nejen bankovním managementem. Narozdíl od bankovních institucí ve vyspělých zemích, kde nese plnou vinu nesprávného řízení úvěrového rizika management bank.

Úvěrové portfolio bank bylo částečně očištěno odkoupením podílu zděděných špatných pohledávek konsolidační bankou. Některé nově poskytnuté úvěry se vzápětí ukázaly rovněž jako nekvalitní, tzn. špatně splácené či nesplácené. Nové špatné dluhy způsobily obnovu trendu zatěžování úvěrového portfolio bank.

Výše klasifikovaných úvěrů je vysoká absolutně i relativně, a to ve vztahu k celkovým úvěrům i k ekonomickému výkonu.

Usuzuji, že ve struktuře úvěrového portfolio komerčních bank se odrazila zejména pokračující privatizace české ekonomiky. Rychlý byl především rozvoj sektoru služeb a měnící se struktura ekonomických jednotek působících v národním hospodářství.

Stále významnějšího dlužníka komerčních bank představuje soukromý sektor. Růst významu domácností, zahrnujících živnosti, na celkovém bankovním úvěru značně

ovlivnil proces malé privatizace.

Podíl zahraničních firem, přestože jsou z větší části úvěrovány zahraničními bankami, zaznamenal na celkovém bankovním úvěru rovněž silný nárůst. Zahraniční banky zvyšují svou úvěrovou angažovanost i vůči ostatním ekonomickým subjektům a posilují své postavení na našem úvěrovém trhu. Domnívám se, že zahraniční banky se zaměřují výhradně na vysoce kvalitní dlužníky, kteří české banky opouštějí.

Rozhodující část klasifikovaných úvěrů připadá v sektorovém pohledu na soukromé nefinanční organizace. Domnívám se, že tento stav způsobila vysoká nestabilita malých firem, ale rovněž i úmysl dlužníka půjčku nesplatit. Značnou roli sehrává, že uvedené úvěry figurují v podobě velkého množství menších půjček a banky nemají silnou motivaci tlačit na jednotlivé malé dlužníky k uspokojení svých pohledávek.

Druhým nejvýraznějším špatným dlužníkem jsou státní organizace. V rámci privatizace byly nejprve privatizovány efektivnější, ziskovější a méně zadlužené podniky. Usuzuji, že podnik určený k prodeji, byl očištěn o špatné závazky a pohledávky, které byly převedeny na zbytkový státní podnik určený k likvidaci. Zbytkové státní podniky zůstaly nositeli špatných dluhů vůči bankovnímu sektoru. Význam neupírám však ani organizační a finanční restrukturalizaci, doprovázející privatizační proces. Podíl státních podniků s pokračující privatizací postupně klesá.

Nejkvalitnější klienty představují zahraniční firmy, vlastní sektor, zejména orgány místní správy, Fond národního

majetku a zdravotní pojišťovny. Relativně solidními dlužníky jsou i různé nebankovní instituce.

V odvětvovém členění připadá nejvyšší objem špatných půjček na oblast služeb. Více než polovina celkového úvěru poskytnutého odvětví obchodu, pohostinství a ubytování je v podobě klasifikovaných úvěrů. Druhou pozici zaujímá zpracovatelský průmysl. V rámci zpracovatelského průmyslu dominuje hutnictví a strojírenství. Problematická situace je především v zemědělství.

Bezkonkurenčně nejlepším dlužníkem v odvětvovém členění je výroba a rozvod elektrického proudu, plynu a vody. Podle mého názoru tuto skutečnost značně ovlivnila situace, že toto odvětví, jako jedno z mála, nebylo nuceno po začátku ekonomické transformace čelit podstatnému poklesu poptávky.

S postupným otevíráním naší ekonomiky, doprovázené úsilím o plný vstup do Evropské unie, přináší pro banky dvě výzvy: vyrovnat se s novou konkurenční situací na našem vlastním trhu a dokonale zvládnout operace na trzích zahraničních.

Za klíčové rysy současného vývoje světového bankovníctví jsou označovány: [1]

- masivní finanční rozměr banky, který představuje výhodu sám o sobě a poskytuje tržní přednost na domácím i mezinárodních trzích,
- snižování nákladů, které se týká především bank orientujících se na maloobchodní služby,
- konsolidace v zemích s velkým počtem bank, tzn. že lokální a úzce specializované peněžní instituce jsou překonány.

Na základě těchto zjištění, lze usuzovat, že také vývoj našeho bankovníctví, který se v období 1990 až 1994 ubíral ve směru obnovy klasického komerčního bankovníctví, se podstatně změnil. Nastala nutnost obratu od "extrovertního" k "introvertnímu" růstu. Jedná se především o vývoj fyzických rozměrů bank, které představují počty pracovníků, budovy, struktura poboček apod.

Seznam literatury:

- [1] ANGELIS, I.: Ekonom, 1996, č.47, s.83
- [2] BENEŠ, L.: Finance, 1.vyd., Praha 1991, Práce
- [3] BENEŠ, V.: Bankovní a finanční slovník, 1.vyd.,
Praha 1993, Svoboda - Libertas
- [4] BLAHA, Z.S., JINDŘICHOVSKÁ, I.: Jak posoudit finanční
zdraví firmy, 1.vyd., Praha 1994,
Management Press
- [5] BREALEY, R.A., MAYERS, S.C.: Teorie a praxe firemních
financí, 1.vyd., Praha 1992,
Victoria Publishing
- [6] JELÍNEK, J.: Ekonom, 1996, č.2, s.56
- [7] MARVANOVÁ, M., HOUDA, M.: Platební styk, 1.vyd.,
Brno 1995, ECON
- [8] Opatření ČNB č. 165/94 Sb. ze dne 4.7.1994
- [9] PRICE WATERHOUSE: Úvod do řízení úvěrového rizika,
1.vyd., Praha 1994, Management Press
- [10] ROSE, P.S.: Peněžní a kapitálové trhy, 1.vyd.,
Praha 1994, Victoria Publishing
- [11] REVENDA, Z.: Peněžní ekonomie a bankovníctví, 1.vyd.,
Praha 1994, Management Press
- [12] TOMÁŠEK, M.: Ekonom, 1997, č.7, s.59
- [13] Úvěrové podmínky IPB, a.s., Praha 1996

Seznam příloh:

Příloha č.1	Žádost o poskytnutí úvěru
Příloha č.2	Osnova podnikatelského záměru
Příloha č.3	Přehled o běžných účtech

INVESTIČNÍ A POŠTOVNÍ BANKA, a.s.

Žádost o poskytnutí *)

úvěrového příslibu

bankovní záruky

obchodního úvěru

I. Identifikační údaje žadatele

Obchodní jméno:

Právní forma:

IČO (příp. RČ, je-li žadatelem podnikatel - fyzická osoba):

DIČ:

Sídlo firmy:

Osoba pověřená jednáním s bankou - jméno:

postavení ve firmě: tel. spojení:

Registrace

obchodní rejstřík - od:

živnostenský list - od:

jiné oprávnění (uvést druh a od kdy registrován):

.....

Žadatel je - není plátcem DPH

Žadatel vede jednoduché - podvojně účetnictví

Bankovní spojení žadatele

název banky, pobočka

č. účtu vč. kódu banky

*) - nehodící se škrtněte

II. Údaje o požadovaném druhu bankovního produktu

Druh:

Účel financování:

Částka: Měna:

Termín čerpání (příp. platnosti bankovní záruky či úvěrového příslibu)

..... oddo (měs./rok)

Forma čerpání: jednorázově - postupně

 přímá úhrada - převod na běžný účet v IPB

Navrhované splácení (příp. vyrovnání vynuceného úvěru při poskytnutí bankovní záruky):

datum splátky: výše splátky:

III. Doplňující údaje

Závazky žadatele celkem k datu

v členění: krátkodobé závazky celkem

z toho po lhůtě splatnosti

dlouhodobé závazky celkem

z toho po lhůtě splatnosti

Pohledávky žadatele celkem k datu

v členění: krátkodobé pohledávky celkem

z toho po lhůtě splatnosti

dlouhodobé pohledávky celkem

z toho po lhůtě splatnosti

Uvede-li žadatel závazky, resp. pohledávky po lhůtě splatnosti, je nutné specifikovat nejvýznamnější věřitele, resp. dlužníky, výši a splatnost těchto závazků, resp. pohledávek.

Ručení poskytnutá jiným subjektům

celkem k datu

v členění:

typ ručení

výše závazku
celkem

ukončení platnosti
závazku

komu poskytnuto

Bankovní úvěry (příp. další závazky vůči peněžním ústavům)

celkem k datu

v členění:

název banky
a typ závazku

výše závazku
podle smlouvy

zahájení - ukončení
splátek

aktuální
zůstatek

Stručný přehled historie firmy žadatele s uvedením životopisů členů managementu

IV. Způsob zajištění požadovaného bankovního produktu

Navrhovaný způsob zajištění:

1. zástavní právo k nemovitosti

druh nemovitosti:

katastrální území:

vlastník:

znalecké ocenění provedl: výše:

2. zástavní právo k movitým věcem

druh movité věci:

vlastník:

hodnota: podle:

3. ručení vč. bankovní záruky

název ručitele:

výše ručení:

dobu platnosti ručení:

4. cese pohledávek

druh pohledávky:

dlužník:

výše pohledávky:

5. převod práva

(specifikovat)

V. Charakteristika podnikatelského záměru

Osnova:

- cíl financované akce,
- majetkoprávní stránka záměru (vlastnictví či pronájem pozemků, budov, strojů, a jiného vybavení),
- výrobně technická stránka záměru (popis výrobního či jiného procesu, sortiment současný i předpokládaný, stav a struktura stálých aktiv, jejich odepsanost, energetická náročnost produkce, odpady a jejich likvidace, dopad produkce na životní prostředí, dodavatelské zajištění výrobních vstupů),
- odbytová stránka záměru (postavení firmy na trhu, zmapování konkurence i zákazníka, marketingová strategie vč. cenového vývoje, zabezpečení servisu a dopravy),
- finanční stránka (specifikace tržeb, využití leasingu - celková výše a doba splatnosti, velikost jednotlivých splátek, struktura bankovních úvěrů, vlastní zdroje, daňové úlevy),
- zajištění záměru pracovními silami (počet pracovníků, kvalifikační struktura, mzdové náklady).

VI. Seznam příloh

1. Oprávnění k podnikání (výpis z obchodního rejstříku, živnostenský list apod.).
2. Daňové přiznání potvrzené finančním úřadem za období posledních 2 let existence firmy.
3. Roční výsledky hospodaření za poslední 3 roky existence firmy, a to ve formě rozvahy a výkazu zisku a ztrát, vede-li žadatel podvojný účetnictví, nebo přehled o majetku a závazcích a peněžní deník pro jednoduché účetnictví.
4. Nejnovější ekonomické výsledky ke konci posledního čtvrtletí (opět rozvaha a výkaz zisku a ztrát, resp. přehled o majetku a závazcích a peněžní deník).
5. Finanční plán pro dobu trvání obchodního vztahu.
6. Je-li nabízeno zajištění zástavou nemovitosti:
 - výpis z katastru nemovitostí ne starší než 6 měsíců
 - doklad o vlastnictví (kupní smlouva, dědictví apod.)
 - znalecký posudek nemovitosti s oceněním
 - doklad o pojištění nemovitosti
 - příp. souhlas spoluvlastníků se zřízením zástavního práva.
7. Je-li požadováno financování investiční akce:
 - výpis z katastru nemovitostí, příp. kupní smlouva s doložkou o převodu vlastnického práva
 - dodavatelské zajištění investice vč. ceny investičních prací (popř. rozpočet investiční akce)
 - vyjádření stavebního úřadu (stavební povolení, územní rozhodnutí apod.).
8. Je-li požadována bankovní záruka, je nutné doložit podmínky obchodního případu (kontrakt, úvěr apod.), ke kterému se záruka vztahuje.

Osnova podnikatelského záměru

1. Ú v o d
 - charakteristika firmy, její umístění, způsob vlastnictví, popř. spoluvlastníky, hlavní akcionáře apod.
 - hlavní předměty činnosti, jejich rozsah, charakteristiku produkce
2. F i r m a
 - charakteristika vedení firmy, popř. vlastníků (odborné vzdělání, zkušenosti ve vedení firmy, případné zkušenosti ze zahraničních firem, praktické zkušenosti v předmětu podnikání firmy,
 - počet zaměstnanců - výrobních a nevýrobních
 - cíle ke kterým firma směřuje, jak se bude rozvíjet a jakou strategii k tomu volí
3. V ý r o b e k, s l u ž b y
 - charakteristika produkce, jehož realizace má být úvěrem umožněna
 - jaké potřeby uspokojuje
 - srovnání s výrobky konkurenčních firem (tuzemských i zahraničních)
4. T r h
 - kdo nakupuje produkt (jednotlivec, firma, stát), velikost trhu, charakteristika trhu (tuzemský, zahraniční), očekávané tempo jeho růstu, podíl na trhu, který získala firma, ev. jaký podíl na trhu připadá v úvahu v případě realizace podnikatelského záměru
5. P r o d e j a m a r k e t i n g
 - jak je zajištěn odbyt produktu, jak je působeno na případného zákazníka, jak je zajištěna reklama a pod.
6. V ý r o b a
 - stručný výrobní postup (pokud je produktem výroby), zabezpečení prostorami, potřebnou technologií, subdodávkami polotovarů, surovinami, hlavní dodavatele pro produkci. Údaje kvantifikovat do objemu výroby, odbytu, potřeby surovin, energie a pod.
7. V l i v n a ž i v o t n í p r o s t ř e d í
 - hospodaření s odpady (tekutými, plynými a pevnými), které vznikají při produkci vyráběného produktu, stručná charakteristika pracovního prostředí a opatření ke snížení hluku, prašnosti, emisí, vztah produktu k životnímu prostředí, zdravotní nezávadnost produktu
8. F i n a n c e
 - stručná charakteristika základních finančních údajů (obrat, zisk, majetek, a pod.)
 - požadované množství finančních prostředků a způsob jejich užití, způsob splacení, tvorba a rozdělení zisku
9. Z á v ě r
 - hlavní přednosti projektu, rizika při jeho realizaci, záruky, které firma nabízí vč. oprávnění s jejich nakládáním.

přehled o běžných účtech

(údaje v tis. Kč)

	průměrný zůstatek běžného účtu za posledních 6 měs.	stav koncem minulého měsíce, tj. k
Celkem		
z toho u IPB		
u ostatních peněžních ústavů		
z nich u : _____		

Žadatel je výhradním klientem IPB: ano - ne^{x)}

V případě, že ne - jaké jsou předpoklady (popř. překážky) pro zvýšení peněžních toků přes BÚ u IPB

Žadatel vstupuje do první vlny - druhé vlny^{x)} privatizace:Nepočítá se s privatizací^{x)}:

- existuje nebo očekává se spolupráce se zahraničním partnerem a jaká, v jakém stádiu jsou jednání:

- existuje nebo očekává se přímý vstup zahraničního kapitálu (jakého, v jaké % výši, ve kterém roce, v jakém stádiu jsou jednání):

x) Nehodící se škrtněte